International Peer-Revewed and Open Access Electronic Journal

SOCIAL SCIENCES STUDIES

e-ISSN:2587-1587

Vol:7

Issue:90

2021

International
ISSN:2587-1587
SOCIAL SCIENCES STUDIES JOURNAL
Open Access Refereed E-Journal & Indexed & Puplishing

Publication Date 10-30 NOVEMBER 2021
Volume / Issue 7 / 90

EDİTÖRDEN

Bilim dünyasının değerli insanları,

Social Sciences Studies Journal (SSSJournal) Dergisi, 2015 yılında yayın hayatına başlamış **uluslararası, hakemli e-dergidir**. Uluslararası birçok indekste taranmakla birlikte, akademik teşvik ve doçentlik kriterlerinde uluslararası endeksli dergiler içerisinde yer almaktadır. Ayrıca akademik yazı ve düşünce ile meşgul olan herkesin söz söyleyebileceği bir sosyal bilim platformudur.

Kuruluş aşamasından bu yana SSSJournal ailesi mensubu olarak emek veren dergi yönetim kurulundaki değerli hocalarımıza, ayrıca gerek yurt içinden gerekse yurtdışından bizleri kırmayarak, danışma, yayın ve hakem kurulunda yer alan ve uzmanlık alanları ile bizlere katkı sağlayan kıymetli hocalarımıza teşekkürü bir borç bilirim.

Akademik hayata bir nebze katkı sunmak üzere çıkmış olduğumuz bu yolculukta, SSSJournal ailesi olarak yüzü aşkın yurt içi ve yurtdışında görev yapan akademisyen hocalarımızla birlikte çalışmanın gurunu yaşamaktayız. Bu bağlamda bilim dünyasının siz değerli insanlarını yayın kurulu, danışma kurulu, hakem kurulu ve yazar olarak yanımızda görmek; ayrıca görüş ve önerilerinizle bizleri en mükemmele ulaştırma noktasında yönlendirmeniz bizlere daha da güç katacaktır.

Social Sciences Studies Journal (SSSJournal) Dergisi olarak vereceğiniz her türlü destekten dolayı teşekkür eder, saygılar sunarım.

Doç.Dr. Sehrana KASIMİ

International
ISSN:2587-1587
SOCIAL SCIENCES STUDIES JOURNAL
Open Access Refereed E-Journal & Indexed & Puplishing

Publication Date	10-30 NOVEMBER 2021
Volume / Issue	7 / 90

GENERIC

Disciplines: Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Frequency: January, February, March, April, May, June, july, August, September, October, November, December

Social Sciences Studies Journal (SSSJournal) is a INTERNATIONAL and REFEREED e-journal. Journal of Social Sciences is social science journal. You can send posts by new member record via the journal web page, and take a part in broadcast and / or arbitration committees. We would like to express our honor to work with you, our esteemed academics.

Social Sciences Studies Journal (SSSJournal) publishes original scientific articles, symposium, panel and scientific study outputs. Furthermore, symposium reports can be published, if not published anywhere.

However, authors are responsible for any obstacles for their works. Social Sciences Studies Journal (SSSJournal) has the intellectual property rights of any published material. Anything published in the journal can not be published in anywhere except from the ones which has the permission of the journal.

Any judicial, economic and ethical responsibility of the published materials are under the authors' responsibility. Social Sciences Studies Journal (SSSJournal) will not accept any responsibility.

Associate Professor Dr. Sehrana KASIMİ
Editor

JOURNAL ADMINISTRATION

Editor

Associate Professor Dr. Sehrana KASIMİ		

Disciplines Editor

Professor Jean-Marc TROUILLE	Economics	Bradford University
Professor Ekaete EFRETUEI	Business Administration	Keele University
Professor Fatos UKAJ	Econometrics	Prishtina University
Professor Shpresa HOXHA	Labour Economics	Prishtina University
Associate Professor Beyhan ZABUN	Philosophy	Gazi University
Professor Dharm BHAWUK	Community Psychology	Hawaii University
Professor Oya AYTEMİZ SEYMEN	Management and Organization	Balıkesir University
Professor Mieczysław W. SOCHA	International Advisory Board	Warsaw University
Professor Mustafa TALAS	Sociology	Omer Halisdemir University
Professor Fazlı ARSLAN	Theology and Religious Sci.	Istanbul University
Associate Professor Dr. Fikret SOYER	Sports Science	Sakarya University
Professor Haluk ALKAN	Public Administration	Marmara University
Associate Professor Dr. Namık Kemal ŞAHBAZ	Science Education	Mersin University
Professor Nauşabayeva HEKIMOGLU	International Relations	Bitlis Eren University
Professor Ramazan ERDEM	Healthcare Management	Suleyman Demirel University
Assistant Prof.Dr. Ipek KROM	Marketing	Beykent University

Foreign Language Linguist

Lecturer Gulsum Vezir Oguz	Istanbul Gelisim University

Index Supervisor

Exp. Zahide AKDOĞAN	Kahramanmaras Sutcu Imam University

ADVISORY BOARD

Professor Abdulhamit ŞUAYB	El Ezher University / EGYPT
Professor Abdimanap ZHOLDASBEKOV	M.Auezoy South Kazakhstan State University / KAZAKHSTAN
Professor Abdikalık KUNİMJAN	Kazakh State Women's Teacher Training University/KAZAKHSTAN
Professor Abdulhamit SINANOGLU	Kahramanmaras Sutcu Imam Universty / TURKEY
Professor Ali AKSOY	Inonu University / TURKEY
Professor Ali AZAD	United Arab Emirates University / UNITED ARAB EMIRATES
Professor Anatoliy LOGİNOV	Ukraine Shevchenko Lugan National University / UKRAINE
Professor Askar CHOUDHURY	Illinois State University, Illinois / USA
Professor Ayslu B. SARSEKENOVA	Orleu National Development Institute / KYRGYZSTAN
Professor Belkıs OZKARA	Afyon Kocatepe University / TURKEY
Professor Bunyamin AKDEMIR	Inonu University / TURKEY
Professor C. Gazi UCKUN	Kocaeli University / TURKEY
Professor Chunxing FAN	Tennessee State University / USA
Professor Dharm BHAWUK	Hawaii University / HAWAII
Professor Dragana RADICIC	Lincoln University / UNITED KINGDOM
Professor Dzhakipbek A. ALTAEV	Al - Farabi National University of Kazakh / KAZAKHSTAN
Professor Ekaete EFRETUEI	Keele University / UNITED KINGDOM
Professor Elvira BOLAT	Bournemouth University / UNITED KINGDOM
Professor Emmy INDRAYANI	Gunadarma University / ENDONEZYA
Professor Fatos UKAJ	Prishtina University / KOSOVA
Professor Hasan TUTAR	Sakarya Universty / TURKEY
Professor Himmet KARADAL	Aksaray Universty / TURKEY
Professor Isidora KOURTI	Regent's University / UNITED KINGDOM
Professor Jayesh KUMAR	Indira Gandhi Institute of Development Research / INDIA
Professor Junaid M.SHAIKH	Curtin University of Technology / MALAYSIA
Professor Katia Zhivkova MIHAILOVA	Univ. of National and World Ec. Sofya / BULGARIA
Professor Kayhan TAJEDDINI	Lund University / SWEDEN
Professor Lutfiye OZDEMIR	Inonu Universty / TURKEY
Professor Maha Hamdan ALANAZİ	King Abdulaziz Institute of Technology, Riyadh / SAUDI ARABIA
Professor Mahir FISONOGLU	Cukurova University / TURKEY
Professor Marek GRUSZCZYNSKI	Warsaw School of Economics Warsaw /POLAND
Professor Mbodja MOUGOUÉ	Wayne State University / USA
Professor Mehdi TEHRANI	Columbus State University / USA
Professor Meltem ONAY	Celal Bayar University / TURKEY
Professor Mieczysław W. SOCHA	Warsaw University / POLAND
Professor Milind SATHYE	University of Canberra / AUSTRALIA
Professor Mohga BASSIM	Buckingham University / UNITED KINGDOM

Professor Murat CANITEZ	Omer Halis Erdemir University/ TURKEY
Professor Mustafa BİLALOV	Dagestan State University / DAGESTAN
Professor Mustafa PAKSOY	Kilis 7 Aralik University / TURKEY
Professor Nalan AKDOĞAN	Baskent University/ TURKEY
Professor Nor Asiah ABDULLAH	Multimedia University / MALAYSIA
Professor Oya AYTEMİZ SEYMEN	Balıkesir University/ TURKEY
Professor Partha SARKAR	The University of Burdwan / INDIA
Professor Pınar SURAL OZER	Dokuz Eylul University / TURKEY
Professor Ramil VALEYEV	Kazak State Univers/ KAZAKHSTAN
Professor Rahmi YAMAK	Karadeniz Thecnical University / TURKEY
Professor Recep KOK	Dokuz Eylul University / TURKEY
Professor Rövşen MEMMEDOV	Sumgayıt State University / AZERBAIJAN
Professor Sabahat BAYRAK KOK	Pamukkale Üniversity / TURKEY
Professor Semra GUNEY	Hacettepe University / TURKEY
Professor Serap CABUK	Cukurova University / TURKEY
Professor Sharon THACH	Tennessee State University / USA
Professor Singh MANJARI	Indian Institute of Management / INDIA
Professor Steve LETZA	Bournemouth University / UNITED KINGDOM
Professor Ugur YOZGAT	Istanbul Kultur University / TURKEY
Professor Vaidas LUKOSIUS	Tennessee State University / USA
Professor Ymer HAVOLLI	Prishtina University / KOSOVA
Professor Yu-Feng LEE	New Mexico State University / USA
Professor Yusuf KARAKILÇIK	Inonu University / TURKEY

PUBLICATION BOARD

Professor Abdigappar MAVLYANOV	National University of Kyrgyzstan / KYRGYZSTAN
Professor Adnan CELIK	Selcuk University / TURKEY
Professor Akbar VALADBIGI	Urmia University/ IRAN
Professor Alla A. TIMOFEVA	Vladivostok State University of Economics / RUSSIA
Assistant Professor Dr. Ali APALI	Mehmet Akif Ersoy University / TURKEY
Associate Professor Dr. Ali Cuneyt CETIN	Akdeniz University / TURKEY
Professor Ali OZDEMIR	Dokuz Eylul University / TURKEY
Professor Alla A. TIMOFEVA	Vladivostok State University of Economics / RUSSIA
Assistant Professor Dr. Alper TAZAGUL	Kafkas University / TURKEY
Professor Amanbay MOLDIBAEV	Taraz State Pedagogical University/ KAZAKHSTAN
Professor Atıf Muhammed El EKRET	El Ezher University / EGYPT
Assistant Professor Dr. Aykut EKIYOR	Gazi University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Ayhan KORKULU	Ataturk University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Aykut SARKGUNESI	Bulent Ecevit University / TURKEY
Professor Bahıt KULBAEVA	S.Baybeşev Aktobe University / KAZAKHSTAN
Professor Bakıt OSPANOVA	H. Ahmet Yesevi International Kazakh-Turk Univ./ KAZAKHSTAN
Assistant Professor Dr. Banu TANRIOVER	Osmaniye Korkut Ata University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Betul ALTAY TOPCU	Erciyes University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Bilal SOLAK	Sirnak University / TURKEY
Professor Cholpon TOKTOSUNOVA	National University of Kyrgyzstan / KYRGYZSTAN
Professor Daniyal KİDİRNİYAZOV	Dagestan Russian Academy of Sciency / RUSSIA
Assistant Professor Dr. Deniz AKGUL	Ahi Evran University / TURKEY
Professor Dinarakhan TURSUNALİEVA	Rasulbekov Kyrgyz University of Economics/ KYRGYZSTAN
Associate Professor Dr. Duygu KIZILDAG	Izmır Democracy University / TURKEY
Associate Professor Dr. Dundar KOK	Pamukkale University / TURKEY
Associate Professor Dr Durdu Mehmet BICKES	Nevsehir Hacıbektaş University / TURKEY
Professor Dzhakipbek A. ALTAEV	Al - Farabi Kazak National University/ KAZAKHSTAN
Assistant Professor Dr. Elif SIMSEK OZKAN	Erciyes University / TURKEY
Associate Professor Dr. Fahri TURK	Trakya University / TURKEY
Associate Professor Dr. Fikret SOYER	Sakarya University / TURKEY
Professor Furqan AHMAD	Jamia Islam University / INDIA
Professor George RUDIC	Montreal Pedagogical Institute / CANADA
Professor Gulfira ABDULLİNA	Bashkir State University / RUSSIAN
Associate Professor Dr. Gul KAYALIDERE	Calal Bayar University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Gul Tugba DAGCI	Yalova University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Gulsen GERSIL	Calal Bayar University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Gulsum Vezir OGUZ	İstanbul Gelisim University / TURKEY
Professor Gulşat ŞUGAYEVA	Dosmukhamedov Atyrau State University/ KAZAKHSTAN
Assistant Professor Dr. Halil Ibrahim AYDIN	Batman University / TURKEY

Associate Professor Dr. Haluk DUMAN	Aksaray University / TURKEY
Associate Professor Dr. Hasan GÜL	Ondokuz Mayis University/ TURKEY
Associate Professor Dr. Hatice Hicret OZKOC	Mugla Sıtkı Kocaman University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Hayriye SENGUN	Bayburt University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Huseyin TEZER	Bilecik Seyh Edipali University / TURKEY
Associate Professor Dr. H.Secil FETTAHLIOGLU	Kahramanmaras Sutcu Imam University / TURKEY
Professor Kalemkas KALIBAEVA	Kazakh State Women's Teacher Training University/ KAZAKHSTAN
Professor Karligash BAYTANASOVA	Al - Farabi Kazak National University/ KAZAKHSTAN
Associate Prof. Dr. Koray KAYALIDERE	Calal Bayar University / TURKEY
Professor Kulaş MAMİROVA	Kazakh State Women's Teacher Training University/ KAZAKHSTAN
Associate Professor Dr.Mehmet INCE	Mersin University / TURKEY
Associate Professor Dr. Melih OZCALIK	Calal Bayar University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Muhammed SAYGIN	Mersin University / TURKEY
Associate Professor Dr. Mustafa AY	Selcuk University / TURKEY
Associate Professor Dr. Mustafa Fedai CAVUS	Osmaniye Korkut Ata University / TURKEY
Associate Professor Dr. Morsheda HASSAN	Grambling State University / USA
Associate Professor Dr. Namık Kemal ŞAHBAZ	Mersin University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Nazan SAHBAZ KILINC	Kirikkale University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Nicolin AGALLIJA	Bayburt University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Noyan AYDIN	Dumlupinar University / TURKEY
Associate Professor Dr. Nuran AKSIT ASIK	Balikesir University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Nurullah KAYA	Bayburt University / TURKEY
Associate Professor Dr. Nuri BALTACI	Gumushane University / TURKEY
Dr. Oğuz Han OZTAY	Van Yuzuncuyil University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Ozlem YASAR UGURLU	Gaziantep University / TURKEY
Professor Shara MAZHITAEVA	Karaganda State University / KAZAKHSTAN
Professor Shigeko KAMISHIMA	Sapparo City University / JAPAN
Assistant Professor Dr. Sahin CETINKAYA	Usak University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Sara ONUR	Kirikkale University / TURKEY
Professor Sarash KONYRBAEV	Karaganda State University / KAZAKHSTAN
Professor Şara MAJITAYEVA	Karaganda State University / KAZAKHSTAN
Assistant Professor Dr. Selcen KÖK	Kahramanmaras Sutcu Imam University / TURKEY
Assistant Professor Dr. Sibel SU ERSOZ	Kırıkkale University / TURKEY
Professor Susın Haseneyn El-HUDHUDİ	El Ezher University / EGYPT
Assistant Professor Dr. S. Mustafa ERSUNGUR	Ataturk University / TURKEY
Professor Dr. Tahir AKGEMCI	Selcuk University / TURKEY
Professor Tseediin BATULGA	Mongolia State Universty / MONGOLIA
Zhazira NURSULTANKYZY	Bolashak University / KAZAKHSTAN
Zia Ur REHMAN	A/P National Defence University / USA
Associate Professor Dr. Zubeyir TURAN	Omer Halisdemir University / TURKEY

INDEXED / LISTED IN
Eurasian Scientific Journal Index (ESJI)
International Index Copernicus
ResearchBible (Academic Resource Index)
Directory of Indexing and Impact Fact (DIIF)
Advanced Science Index
Social Science Research Network (SSRN)
infoBase ındex
Directory of Research Journals Indexing (DRJI)
Scientific World Index (SCIWIN)
Scientific Indexing Services (SIS)
General Impact Factor
Root Society for Indexing and Impact Factor Service
ISSUU Journal Listings
OCLC WorldCat
Active Search Results Engineer (ASR)
I2OR Indexing Services & Evaluation of Publication Impact Factor (PIF)
Science Library Index
Society of Economics and Development
Cosmos Impact Factor
CiteFactor Academic Sicentific Journals
SOBİAD Atıf Dizini
SPARC Indexing

TARANILAN İNDEKSLER

International
e-ISSN:2587-1587
SOCIAL SCIENCES STUDIES JOURNAL
Open Access Refereed E-Journal & Indexed & Puplishing

Publication Date 10-30 NOVEMBER 2021
Volume / Issue 7 / 90

CONTENTS

Pervin NEDİM BAL & Buse Büşra KOCA	
4696-4711	ÇALIŞAN BİREYLERİN ÖZ DUYARLILIKLARI İLE TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ
	Examination Of The Relationship Between Self-Sensitivity And Burnout Of Working Individuals
Sena LEFLEF & Mahir YERLİKAYA	
4712-4720	SANAT EĞİTİMİ ALANINDA YER ALAN ÇOKLU ORTAMLARA YÖNELİK LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN İÇERİK ANALİZİ
	A Content Analysis Of Postgraduate Studies Related To Multimedia Concept Involved In The Art Education
Sabahat COŞKUN & Neşe MERCAN	
4721-4732	TURKISH VERSION OF THE MENTAL HEALTH LITERACY SCALE: PSYCHOMETRIC PROPERTIES
	Ruh Sağlığı Okuryazarlığı Ölçeğinin Türkçe Versiyonu: Psikometrik Özellikler
Burhan BARLAS	
4733-4746	TRANSITION FROM A DREAM TO A FAILURE: THE BEGINNING AND THE END OF THE CONFLICT RESOLUTION IN TURKEY
	Hayalden Başarısızlığa Geçiş: Türkiye'de Çatışma Çözümünün Başlangıcı ve Bitişi
Arif KAVAS	
4747-4753	OKUL MÜDÜRLERİNİN LİDERLİK STİLLERİ İLE İLGİLİ HAZIRLANAN TEZLERİN İNCELENMESİ
	Examination Of Thesis Prepared On The Leadership Styles Of School Principals
Atilla Emre KESKİN	
4754-4765	KOSTÜMÜN TÜM SAHNE UNSURLARI İLE BİRLİKTELİĞİ VE UYGULAMA ÇÖZÜMLERİ: SANAT YAŞAMI İLE HALE EREN
	Combination of the Costume with all the Stage Elements and Application Solutions: Hale Eren with Art Life
Muhammed AKYEL; Vahdet ÖZKOÇAK & Fırat KOÇ	
4766-4778	SUÇ ÖNLEME VE ANALİZİ PERSPEKTİFİNDE; AÇIK KAYNAK İSTİHBARATI FARKINDALIĞININ SOSYAL MEDYA KULLANIMLARINA ETKİSİ: ÇORUM İLİ ÖRNEĞİ
	In The Perspective Of Crime Prevention And Analysis; The Effect Of Open Source Intelligence Awareness On Social Media Use: The Case Of Çorum
İsmail EFE	
4779-4788	İSTİKLAL MÜCADELESİ YOLUNDA İSTANBUL'DAN ERZURUM'A MUSTAFA KEMAL PAŞA KAZIM KARABEKİR PAŞA DAYANIŞMASI
	Mustafa Kemal Pasha Kazım Karabekir Pasha Solidarity from Istanbul to Erzurum on the Way to the Struggle for Independence

Ferruh TORUK	
4789-4796	SEYYAH HENRY C. BARKLEY'İN GEZİ NOTLARINDA SİVRİHİSAR
	Sivrihisar in Henry Barkley's Travel Notes
Merve ÖZEÇ & Serim PAKER	
4797-4829	ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN İŞLETME LOJİSTİĞİNE ETKİLERİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA
	A Qualitative Study On The Impacts Of Organized Industrial Zones On Business Logistics
İbrahim BOZACI & İsmail GÖKDENİZ	
4830-4839	SCHADENFREUDE, ETİK ALGI VE FİYAT DUYARLILIĞININ TÜKETİCİNİN SAHTE GİYİM ÜRÜNLERİ SATIN ALMA NİYETİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ
	Investigating the Effect of Schadenfreude, Ethical Perception and Price Sensitivity on the Consumer's Intention to Purchase Counterfeit Clothing Products
Caner ŞAHİN	
4840-4847	MİNYATÜR SANATINDA POLİMER KİL KULLANIMI
	USING POLYMER CLAY IN MINIATURE ART
Zühal DİLER & Saygın DİLER	
4848-4863	KARADENİZ BÖLGESİ'NDEKİ ÜNİVERSİTELERİN İNCELENMESİ
	Investigation Of Universities In The Black Sea Region
Tolga ULUSOY; Funda CİVEK & Gürkan ULUSOY	
4864-4876	CONSUMER INTEREST IN DIGITAL PLATFORMS KEY TERM QUERY ON GOOGLE TRENDS: THE EXAMPLE OF NETFLIX AND AMAZON PRIME
	Google Trends'de Dijital Platformlardaki Anahtar Terimi Sorgulamasinda Tüketici İlgisi: Netflix Ve Amazon Prime Örneği
Yavuz TORAMAN & Cenk Arsun YÜKSEL	
4877-4887	COVID-19 SÜRECİNDE YENİ TEKNOLOJİLERİN KULLANIMI MÜŞTERİ MEMNUNİYETİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ: TEKNOLOJİ KABUL MODELİ ÇERÇEVESİNDE, MOBİL E-TİCARET UYGULAMALARI ÖZELİNDE BİR ARAŞTIRMA
	Investigation Of The Effect Of The Use Of New Technologies On Customer Satisfaction In The Covid-19 Process: A Research On Mobile E-Commerce Applications Within The Framework Of Technology Acceptance Model
Umut TEPEKULE & Eren ERGEN	
4888-4898	DIŞ TİCARET VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: JOHANSEN EŞBÜTÜNLEŞME TESTİ
	The Relationship Of Foreign Trade And Economic Growth: Johansen Cointegration Test
Erdem ÖNCÜ & Özgür ÖZDEMİR	
4899-4904	TAKİPTEKİ KREDİLER VE BANKA KARLILIĞI: KKTC BANKALARI ÜZERİNE BİR İNCELEME
	Non-Performing Loans and Bank Profitability: A Study on TRNC Banks
Osman ARSLAN; Ozan Hikmet ARICAN; Ali Umut ÜNAL & Muhammed BAMYACI	
4905-4915	INVESTIGATION OF THE EFFECTIVENESS OF MARITIME SUPERVISION SERVICES IN SHIP SOLID BULK CARGO HANDLING OPERATIONS
	Deniz Gözetim Hizmetlerinin Gemi Katı Dökme Yük Elleçleme Operasyonlarında Etkinliğinin Araştırılması

Murat BAY & Ramazan ÇAKI	
4916-4929	**BÜYÜK ÖLÇEKLİ İŞLETMELERDE STRATEJİK UYUM, PAZARLAMA YENİLİĞİ VE YENİLİK PERFORMANSI İLİŞKİSİ: KARAMAN İLİ ÖRNEĞİ**
	The Relationship Between Strategic Alignment, Marketing Innovation And Innovation Performance In Large- Scale Enterprises: The Case Of Karaman Province
Feride Deniz KATITAŞ	
4930-4940	**TÜRKİYE'DE OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE PİYANO EĞİTİMİ ALANI İLE İLGİLİ YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ**
	An Examination of Postgraduation Theses on Piano Pedagogy Taken in Pre-school Education in Turkey
Ömer YILDIZ	
4941-4947	**BELÂGAT İLMİNİN İZÂFİLİK NEDENLERİ (METİNLER)**
	Reasons Of Relativity Of The Science Of Rhetoric (Texts)
Serdar ALNIPAK & Süleyman KALE	
4948-4957	**AVRUPA BÖLGESİNDE HAVAYOLU YOLCU TALEBİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER**
	Factors Affecting Air Passenger Demand In European Region
Seyhan ÖZSOY	
4958-4964	**HZ. ALİ'NİN ARAP DİLİNDEKİ YERİ**
	The Place of Hz. Ali in the Arabic Language
Yeliz CANKURTARAN	
4965-4969	**KORONAVİRÜS PANDEMİSİNİN YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNDE YARATTIĞI KORKU**
	Fear of the Coronavirus Pandemic in Higher Education Students
Mehmet ÇALIŞKAN	
4970-4978	**BAKARA 151. AYET ÇERÇEVESİNDE HZ. PEYGAMBER'İN RİSALET GÖREVİ**
	Baccarat 151. Within The Framework Of The Verse Hz. The Duty Of The Prophet's Treatıse
Muzaffer BAŞKAYA	
4979-4986	**1950 SEÇİMLERİ ÖNCESİNDE CHP'NİN TAŞRADA KAMUOYU YARATMA ÇABALARINA BİR ÖRNEK: TRABZON GAZETESİ**
	An Example for Struggles of Republican People's Party (CHP) to Mold Public Opinion before 1950 Elections: Trabzon Newspaper
Ercan ÖZÇELİK	
4987-5013	**TÜRKİYE KAMU HASTANELERİNİN WEB SİTELERİNDEKİ ORGANİZASYON ŞEMALARI ANALİZİ**
	Organizational Chart Analysis on the Websites of Public Hospitals in Turkey
Ahmet Arif DENİZ & Ülkü Sevim ŞEN	
5014-5036	**KAYNAŞTIRMA ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK YÜRÜTÜLEN MÜZİK DERSLERİNDE ÖĞRETMENLERİN KULLANDIKLARI YÖNTEMLER VE ETKİNLİK ÖNERİLERİ**
	Methods Used by Teachers in Music Classes Carried Out for Inclusive Students and Activity Suggestions

International
e-ISSN:2587-1587
SOCIAL SCIENCES STUDIES JOURNAL
Open Access Refereed E-Journal & Indexed & Publishing
Research Article
Article Arrival : 17/10/2021
Published : 29.11.2021
Doi Number http://dx.doi.org/10.26449/sssj.3622
Reference Deniz, A.A. & Şen, Ü.S. (2021). "Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Yürütülen Müzik Derslerinde Öğretmenlerin Kullandıkları Yöntemler Ve Etkinlik Önerileri" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:7, Issue:90; pp:5014-5036

KAYNAŞTIRMA ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK YÜRÜTÜLEN MÜZİK DERSLERİNDE ÖĞRETMENLERİN KULLANDIKLARI YÖNTEMLER VE ETKİNLİK ÖNERİLERİ *

Methods Used by Teachers in Music Classes Carried Out for Inclusive Students and Activity Suggestions

Ahmet Arif DENİZ
Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Müzik Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Mezunu, Ovakent Yıldırım Beyazıt Ortaokulu Müzik Öğretmeni, Hatay/TÜRKİYE
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-9241-9156

Doç. Dr. Ülkü Sevim ŞEN
Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalı, Erzurum/TÜRKİYE
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-2392-2326

ÖZET

Bu araştırmada kaynaştırma öğrencilerine yönelik yürütülen müzik derslerinde öğretmenlerin kullandıkları yöntemlerin tespit edilmesi ve çeşitli etkinlik önerileri sunulması amaçlanmıştır. Araştırma genel tarama modelinde olup, nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniğine yer verilmiştir. Araştırmada müzik öğretmenlerinin kullandıkları yöntemlerin tespiti amacıyla 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Hatay'ın Antakya ilçesinde özel ve resmi ortaokullarda görev yapan 14'ü kadın, 10'u erkek olmak üzere toplam 24 müzik öğretmenine ulaşılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda kaynaştırma öğrencilerinin engel türleri (işitme, görme, bedensel ve hafif düzey zihinsel) dikkate alınarak öğretmenlerin ne tür yöntemlere yer verdikleri belirlenmiş ve daha sonra öğrencilerin derse aktif olarak katılımlarını sağlamak amacıyla araştırmacılar tarafından toplam 13 etkinlik tasarlanmıştır. Hazırlanan etkinlikler uzman görüşü alınmak üzere 3'ü müzik, 6'sı özel eğitim öğretmeni olmak üzere toplam 9 öğretmen tarafından incelenmiş, gerekli düzenlemeler yapılarak son haline getirilmiştir. Araştırma sonucunda görme engeli olan kaynaştırma öğrencileri için katılımcı öğretmenlerin çoğu işitmeye ve dokunmaya yönelik etkinlikler, işitme engeli olan öğrenciler için öğretmenlerin çoğu görmeye yönelik etkinlikler, bedensel engeli olan kaynaştırma öğrencileri için öğretmenlerin çoğu bedensel engel durumuna (el, kol, bacak vb.) göre değişiklik gösterecek şekilde etkinlikler, hafif düzey zihinsel engeli olan kaynaştırma öğrencileri için öğretmenlerin çoğu tekrar yapmaya yönelik etkinlikler yaptırdıklarını ifade etmişlerdir. Bu tespitler doğrultusunda farklı engel gruplarından olan kaynaştırma öğrencilerine yönelik olarak müzik öğretmenlerinin derslerinde yer verebilecekleri çeşitli müzik etkinlikleri tasarlanarak öneride bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma Eğitimi, Müzik Eğitimi Materyalleri, Müzik Etkinlik Örnekleri, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP).

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the methods used by teachers in music classes carried out for inclusive students and offer various activity suggestions. The study was conducted in the general survey model using the interview technique which is one of qualitative research methods. In the study, a total of 24 music teachers, (14 females and 10 males), working in private and public secondary schools in Antakya district of Hatay during the 2020-2021 academic year, were reached to determine the methods used by music teachers. In the study, a semi-structured interview form prepared by the researchers was used as a data collection tool. As a result of the interviews, the methods used by the teachers were determined on the basis of obstacle types (hearing, seeing, physical and mild-level mental) of the inclusive students and then a total of 13 activities were designed by the researchers for the students to actively attend the class. After receiving expert opinion, the activities were examined by a total of 9 teachers (3 music teachers and 6 special education teachers) and were finalized making necessary arrangements. As a result of the study, most of the

*Bu çalışma Doç. Dr. Ülkü Sevim ŞEN danışmanlığında Ahmet Arif DENİZ tarafından yapılan "Ortaokul Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Yürütülen Müzik Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Yöntem Arayışları" adlı yüksek lisans tezinin bir bölümünden oluşturulmuştur.

participant teachers stated that they did activities related to hearing and touching for inclusive students with visual disability, activities related to seeing for inclusive students with hearing disability, activities varying according to physical disability (such as hand, arm, leg) for inclusive students with physical disability and activities related to repetition for inclusive students with mild-level mental disability. In line with these results, various music activities were designed for music teachers to use in their classes for inclusive students from different disability groups and suggestions were made.

Key Words: Inclusive Education, Music Education Materials, Music Activity Examples, Individualized Curriculum (IC).

1. GİRİŞ

Eğitim insanı şekillendiren, yetkinleştiren, yaşamını etkin kılan bir olgudur. Yaşam boyunca vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Yaşamı dinamik bir süreç olarak ele aldığımızda çevremizdeki her şey gibi eğitim de sürekli bir değişim içerisindedir. Günümüz şartlarına ve gelişip ilerleyen dünya şartlarına uyum sağlamak eğitimde de değişimi gerekli kılmış, bu değişim eğitim ortamına da yansımıştır. Eğitim, insanların kişilik gelişimi, meslek sahibi olması, yaşadığı topluma uyum sağlamayı kolaylaştırması gibi birçok yönü ile gerekli bir süreçtir. Bu nedenle eğitim, herkesin hakkı olduğu gibi özel gereksinimli öğrencilerin de hakkıdır. Müzik, özel gereksinimi olan çocukların eğitiminde etkin bir iletişim aracı olması, topluma uyum sağlamalarına katkı sağlayan sosyalleştirici yönleriyle özel bir yere ve öneme sahiptir. Toplumun özel ve önemli bir parçası olan "özel gereksinimli çocuklar"ın eğitimi, onları hayata hazırlama, mutlu ve sağlıklı bireyler olmalarına hizmet etme yönleriyle bir bütün olarak ele alınmalı ve en doğru şekilde planlanarak düzenlenmelidir.

Özel gereksinimli çocuklara yönelik eğitim programları hazırlanırken onların bilişsel, duyuşsal, fiziksel özelliklerine göre düzenlenmesi başarıyı olumlu yönde arttıracağı ve toplumun etkin bir üyesi haline gelmelerine katkı sağlayacağından, genel eğitimin önemli bir parçası olan müzik dersleri için de eğitim programı hazırlanırken bu hususlara dikkat edilmesi, özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Güven, 2011). Özel gereksinimli öğrencilerden bazıları okullarda diğer öğrencilerle birlikte "kaynaştırma eğitimi" adı altında aynı eğitim ortamlarında birlikte eğitim görebilmektedirler. Kaynaştırma eğitiminde farklı engel gruplarındaki öğrencilerin ihtiyaçları, psikolojik durumları, yaşadıkları zorluklar, çevrelerine ve arkadaşlarına uyum sağlama ile ilgili problemlerinin olup olmadığı öğretmenler tarafından bilinmelidir. Kaynaştırma eğitiminde farklı engel guruplarındaki öğrencilerin genel özellikleri ve bu engel gruplarına ilişkin eğitim sürecinde öğretmenlerin dikkate almaları gereken hususlara kısaca yer verilmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. İşitme Yetersizliği Olan Çocuklarda Kaynaştırma Eğitiminin Önemi

İşitme insanoğlunun yaşamını sürdürebilmesi, çevresini daha iyi algılaması ve daha sağlıklı iletişim kurabilmesi için çok önemli bir olaydır. İşitme kaybının kısmen veya tamamen olması durumunda iletişimde ve sosyal uyumda bireyi olumsuz yönde etkilemektedir. İşitme engelinden dolayı öğrencilerin uygun eğitim ortamlarında kaynaştırma eğitiminden yararlanmaları ve mesleki eğitimle topluma kazandırılmaları son derece önemli ve gereklidir (MEB, 2016a, s. 3). İşitme yetersizliği olan öğrencilerde temelde konuşma bozuklukları ve okumada sorunlarla karşılaşmak çok olası bir durumdur. Bu tür engeli olan çocuklar akranlarıyla birlikte eğitim-öğretim faaliyetlerine katıldıklarında akranlarıyla iletişim halinde olduklarından kaynaştırılmalarında zorluklarla karşılaşmak çok nadirdir. Çocukların okul öncesi dönemden başlayarak geçirdikleri yaşantılar ileriki dönemlerde hayatlarının şekillenmesinde önemli rol oynar. Akranlarıyla iletişim halinde olan bu tür çocuklar edindikleri deneyimler neticesinde arkadaşlarıyla, ailesiyle, öğretmenleriyle kısacası çevresiyle daha sağlıklı iletişim kurabilirler. Sosyal yaşantıları ve okul yaşantılarında önemli bir yol kat eden işitme engelli öğrencilerin dil becerilerinde de önemli değişiklikler olur.

Sümer, Kargın ve Güldenoğlu, (2017) kaynaştırma eğitimin verildiği bir ortamda duyma problemi olan öğrencilerin kelimeleri anlama becerilerinin işiten öğrencilerden farklı olduğunu, duyan öğrencilerin destek cihaz kullanan ve koklear implantlı öğrencilerden daha yüksek performans sergilediklerini ifade etmişlerdir. Yine işitme engelli çocukların konuşmalarının anlaşılabilirliğini etkileyen faktörlerin incelendiği araştırmada, işiten bireylerle, işitme yetersizliği yaşayan bireyler arasında performans farkı olduğunun ve işitme yetersizliği yaşayan bireylerin kendi içlerinde de işitme yetersizliğinin derecesine ve diğer artikülasyon becerilerine göre öğrenme ve performansta farklılıklar olduğu belirtilmiştir (Çeliker & Ege, 2005).

İşitme engeli olan öğrenciler, dil ve iletişim yeteneklerindeki geri kalma durumunu en alt seviyeye düşürmek ve bu şekilde de yaşıtlarıyla benzer okuryazarlık yeteneğine sahip olmak için çeşitli öğretim stratejilerine ihtiyaç duyarlar (Schirmer, 2000). Bu nedenle işitme engelli kaynaştırma öğrencilerinin okuma becerileri kazanmalarında yapılan kaynaştırma eğitimi, kullanılan materyal ve yöntem çok önemlidir. Tutuk'a (2017) göre okumayı öğrenmek bir öğrenciden beklenen öncelikli akademik beceri olduğundan okuma becerisi aynı zamanda toplumsal uyum ve okul hayatındaki ilerlemenin de bir ön koşuludur. Bu nedenle çocukların engel durumlarına göre eğitim yaşantılarının şekillendirilmesi, eğitim ortamında gerekli düzenleme ve iyileştirmelerin yapılması son derece önem taşımaktadır.

2.2. Görme Yetersizliği Olan Çocuklarda Kaynaştırma Eğitiminin Önemi

Görme yetersizliği olan çocuklar kaynaştırma eğitimi sürecindeki faaliyetlerde genel olarak görme problemi olmayan arkadaşlarıyla benzer davranışları sergilerler. İşitme ve zihinsel algılama davranışlarında bir sorun olmadığından görme yetersizliği olan çocukların, görme problemi olmayan çocuklar ile birlikte eğitim görmelerinde bir sakınca bulunmamakla birlikte arkadaşlarıyla uyum içerisinde olduğu bir öğrenme ortamının oluşturulması açısından da kaynaştırma eğitimi önemlidir.

Bütün insanlarda olduğu gibi herhangi bir yetersizliği olan bir bireyde haklı olarak beğenilmek, sevmek, sevilmek, değer görmek takdir edilmek, sosyalleşmek, başkalarına bağımlı olmadan bağımsız bir şekilde yaşamak ister. Bu nedenle kaynaştırma eğitimine tabii olan çocukların bu tür duyguları üzerinde durulup, bu tür duyguları geliştirilmelidir (MEB, 2016b, s. 14).

2.3. Bedensel Yetersizliği ve Sürekli Devam Eden Hastalıkları Olan Çocuklar İçin Kaynaştırma Eğitiminin Önemi

Bedensel yetersizliği ve sağlık sıkıntıları olan bireylerinde normal bireyler gibi eğitim görmeleri, bireylerin toplumsal yaşamda var olabilmeleri onlara verilen rehabilitasyon eğitimiyle sınırlı kalmamalıdır. Kaynaştırma eğitimi hakkına sahip olması gereken bireylerin bu haklarını kullanabilmeleri gerekir. Bu durumda bireylerin engel durumuna göre kaynaştırma eğitimi alacakları ortamlara yönelik düzenlemeler, materyaller ve eğitim programları gibi önemli konular üzerinde durulmalıdır. Bedensel engeli olan bireylerin alacakları bu tür eğitimler onların topluma uyumlarını kolaylaştıracağı gibi bilişsel yönden ve akran ilişkileri yönünden de etkili olacaktır (Sarı, 2002; Aykara, 2011; Akıncı, 2017).

> *Bireyin engel grubuna ve durumuna göre kaynaştırma eğitiminin verileceği ortam çok önemlidir. Ortam seçimi yapılırken kısıtlayıcılığı az olandan çok olana doğru olarak seçim yapılmalıdır. Yapılacak eğitimin okul öncesinden itibaren başlaması çocuk için gerekli olan iletişim ve gelişim becerilerinin artmasında önemli rol oynamakta ve gelişimlerini olumlu anlamda etkilemektedir. Yapılan araştırmalarda ve testlerde kaynaştırma eğitimi alan öğrencilerin almayanlara göre daha başarılı oldukları, daha olumlu tutum geliştirdikleri ve sosyalleştikleri görülmüştür* (MEB, 2016c, s. 23).

2.4. Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Kaynaştırma Eğitiminin Önemi

Dil ve konuşma bozukluğu olan çocukların kaynaştırma eğitimine dâhil edilmeleri önemlidir. Çocuğun bireysel becerilerini, dil gelişimini ve özellikle sosyal gelişimini mutlak surette kazandığı ortam, eğitim ortamıdır. İnsanoğlu gelişiminin %70'i kadarını 0-6 yaşları arasında tamamlar. Dil gelişiminin en hızlı olduğu yaşlar 1,5-4,5 arasındadır. Bu yaşlar aralığında dil ve konuşma bozukluğu olan çocuklar tespit edilip kaynaştırma eğitimine tabi tutulmalıdır. Okul öncesi dönemde çocuk gelişiminin daha hızlı olduğu dikkate alındığında kaynaştırma eğitimine erken yaşlarda başlanması, çocukta var olan potansiyelin en iyi şekilde ortaya çıkarılabilmesine olanak sağlar (MEB, 2016d, s. 27-28).

Özel gereksinimli çocukların kaynaştırma uygulamalarından en üst düzeyde yararlanabilmeleri için öğretmenlerin etkili ve doğal öğretim yöntemlerini sınıf ortamında sunmaları gerekmektedir (Rakap, 2017). Kaynaştırma eğitimine tabii tutulan bireylerde akranlarıyla iletişimlerinden kaynaklı olarak bireysel beceri ve dil gelişiminde artış tespit edilmiştir (MEB, 2016d, s. 27). Dil ve konuşma güçlüğü yaşayan çocukların normal okullarda kaynaştırma yoluyla eğitimlerini sürdürmeleri gerekmektedir. RAM (Rehberlik Araştırma Merkezi) tarafından da uygun terapi hizmetlerini alan bu çocukların dil ve konuşma becerilerinin gelişmesi ve diğer kaynaştırma eğitimine tabi tutulan öğrenciler gibi eğitim görmeleri önem arz etmektedir.

2.5. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Kaynaştırma Eğitiminin Önemi

Otistik çocukların öğrenmiş oldukları bilgileri ve becerileri kullanabilmesi ve normal gelişim gösteren akranlarıyla aynı ortamda zaman geçirip sosyalleşmesi açısından kaynaştırma eğitimi önemli bir yere sahiptir. Otizm tanısının erken yaşlarda konulması bireysel ihtiyaçlarını karşılamada, toplum içinde yaşayan bir birey olarak örgün eğitime akranlarıyla beraber katılmasından dolayı önemlidir. Otizm, yaşam boyu süregelen iletişimsel, sosyal ve davranışsal problemlerle başlayan, tanıya uygun eğitimler verilmediğinde kendi ve çevresindekilerin yaşamını olumsuz etkileyen gelişimsel yetersizliktir (Batu, Kırcaali-İftar & Uzuner, 2009). Bu durumun aksine yeterli ve gerekli önlemler alındığında ise otizmli çocuklar kalan yaşamları boyunca akranlarıyla kaynaşarak hayatlarına devam edebilirler.

> *MEB tarafından ayrı bir grup olarak tanımlanan otistikler, özel eğitim sınıfı içindeki gruplardan tanı ve eğitim uygulamaları daha farklı olan bir engel grubudur. Bu gruba 1999 yılında OÇEM (Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi) projesiyle etkili bir şekilde eğitimler verilmeye başlanmıştır. Bu projenin amacı otistik çocuklara uygun eğitim ortamları sağlamak ve eğitim öğretimlerini gerçekleştirmektir* (MEB, 2017a, s. 20).

2.6. Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar İçin Kaynaştırma Eğitiminin Önemi

Bütün engel gruplarında olduğu gibi zihinsel engeli olan bireylerde de kaynaştırma eğitimi önemlidir. Normal bir birey gibi başka insanlara bağlı olarak yaşamamaları, kendilerine yetebilmeleri ve sosyalleşebilmeler için kaynaştırma eğitimine ihtiyaçları vardır.

Kaynaştırma eğitimi, zihinsel yetersizliği olan çocuklarda başarma, istek ve cesaret gibi duygular uyandırır. Bu duyguların uyanması için akranlarıyla aynı ortamda eğitim görmesi ve etkinliklere katılması gerekir. Burada öğretmenlere büyük sorumluluk düşmektedir. Uygun plan, program ve etkinliklerle derse katılmaları sağlandıklarında olumlu dönütler alınması olasıdır. Zihinsel yetersizliği olan bireylere BEP aracılığıyla kişiye özel olarak eğitimler verilir. Bu durum kişinin kapasite ve öğrenme hızına göre değişiklik gösterir. Yapılan kaynaştırma eğitimi neticesinde bireyde öz güven, cesaret, sorumluluk gibi sosyal değerlerde olumlu yönde artış meydana gelir ve kaynaştırma eğitimine ek olarak sosyal etkinliklerle de öğrenmeleri gelişir (MEB, 2017b, s. 12).

3. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışmanın amacı, kaynaştırma öğrencilerine yönelik yürütülen müzik derslerinde öğretmenlerin kullandıkları yöntemlerin tespit edilmesi ve çeşitli etkinlik önerileri sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın problem cümlesi "ortaokul kaynaştırma öğrencilerine yönelik yürütülen müzik eğitiminde kullanılan yöntemler nelerdir? şeklinde oluşturulup aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

- ✓ Müzik öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik olarak derslerinde kullandıkları yöntem ve materyaller nelerdir?
- ✓ Müzik öğretmenleri (görme, işitme, bedensel ve hafif düzey zihinsel engeli olan) kaynaştırma öğrencilerine yönelik ne tür çalışma planları hazırlamaktadır?
- ✓ Müzik öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik derslerinde yer verdikleri değerlendirme ölçütleri nelerdir?
- ✓ Kaynaştırma öğrencilerinin derse ilişkin ilgi ve tutumları nasıldır?
- ✓ Kaynaştırma öğrencilerine yönelik derslerde yer verilebilecek önerilen müzik etkinlikleri nelerdir?

Araştırma; ortaokul kaynaştırma öğrencilerine yönelik yürütülen müzik eğitiminde öğretmenler tarafından kullanılan yöntemlerin belirlenmesi yönüyle önemlidir. Ayrıca araştırma öğretmenlerin kaynaştırma öğrencilerine yönelik derslerinde kolaylıkla uygulayabilecekleri çeşitli etkinliklerin tasarlanıp/hazırlanması, öğretmenlerin kullanımına sunularak onlara yeni fikirler vermesi bakımından da önem taşımaktadır.

4. ARAŞTIRMANIN MODELİ VE YÖNTEMİ

Bu araştırmada, genel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden faydalanılmış ve görüşme tekniği uygulanmıştır. Araştırmanın katılımcıları 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Hatay ilinin Antakya merkez ilçesine bağlı ortaokullarda görev yapmakta olan 24 müzik öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan müzik öğretmenlerine çalışma öncesinde amaç, yöntem ve araştırma hakkında bilgi verilerek görüşlerini belirtmelerinde gönüllülük esas alınmıştır. Etik kurallar gereğince katılımcıların isimlerinin belirtilmesi uygun olmadığından "KÖ.1" şeklinde kodlanmıştır.

Bulgular kısmında katılımcı öğretmen görüşlerine yer verilirken; kadın öğretmenler KÖ, erkek öğretmenler ise EÖ olarak belirtilmiştir. Görüşmeler, gerekli izinler alındıktan sonra öğretmenlerle iletişime geçilip görev aldıkları okullarda (çoğunlukla) yüz yüze yapılmıştır. Araştırma prosedürü Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Birim Etik Kurulu'nun 31.12.2020 tarihli ve 15/03 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Araştırmanın diğer bir yönü de müzik öğretmenlerinin derslerini daha ilgi çekici, daha etkili ve daha kalıcı öğrenmeye yönelteceği düşünülen çeşitli etkinlikler tasarlamak ve hazırlamaktır. Bu çerçevede kaynaştırma öğrencilerinin engel türleri (işitme, görme, hafif düzey zihinsel ve bedensel) dikkate alınarak öğrencilerin derse katılımlarını sağlamak amacıyla toplam 13 etkinlik tasarlanmıştır. Hazırlanan etkinlikler 3'ü müzik, 6'sı özel eğitim öğretmeni olmak üzere toplam 9 öğretmen tarafından incelenmiş, gerekli düzenlemeler yapılarak son haline getirilmiştir. Hazırlanan etkinliklerle ilgili olarak uzman görüşleri neticesinde 7 uzman tarafından 11 etkinliğin uygulanabilir olduğu, 2 uzmanın görüş ve önerileri ile 4 etkinlikte (forte-piyano kovalamacası, ritim tekrarı, geometrik ölçü belirteci ve nota süreleri) kaynaştırma öğrencilerinin normal öğrencilerden daha geriden gelmeleri, öğrencilerin hatırlamada güçlük çekmeleri ve sayısal ifadelerin çoğunlukta olması sebebiyle bunların birbirleriyle ilişkisini anlamakta zorluk yaşayabilecekleri görüşlerinden kaynaklı olarak gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra uygulanabileceği ifade edilmiştir. Uzman görüş ve önerileri dikkate alınıp araştırmacı tarafından gerekli düzenlemeler ve değişiklikler yapılarak hazırlanan etkinlikler öğretmenlerin uygulamalarına sunulmuştur. Görüşleri alınan uzmanların demografik özellikleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Görüşü Alınan Uzman Grubu Demografik Özellikleri

Uzman	Görev Yaptığı Kurum	Alanı	Görev Yılı
U1	Muğla/Fethiye Anadolu İmam-Hat. Fen ve Sos. Bil. Proje Okulu	Müzik Eğt.	25
U2	Erzurum Kültür Kurumu Ortaokulu	Müzik Eğt.	18
U3	İstanbul Final Okulları	Müzik Eğt.	6
U4	Adana Atatürk İlkokulu	Özel Eğt.	11
U5	Kayseri Cumhuriyet İlkokulu	Özel Eğt.	11
U6	Konya Fatma Menekşe Uygulama Okulu	Özel Eğt.	9
U7	Konya Seydişehir Özel Eğitim Uygulama Okulu	Özel Eğt.	8
U8	Nevşehir Özel Eğitim Meslek Lisesi	Özel Eğt.	5
U9	Hatay Defne Özel Eğitim Uygulama Okulu	Özel Eğt.	2

5. BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın ilk alt problemi olan "Müzik öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik olarak derslerinde kullandıkları yöntem ve materyaller nelerdir?" sorusuna cevap aranırken katılımcılara yöneltilen ve bu alt problem ile ilgili olduğu düşünülen görüşme sorularına ilişkin olarak elde edilen bulgular tablolar halinde gösterilmiştir.

Katılımcılara yöneltilen "Öğretim süreci içinde kaynaştırma öğrencilerini derse nasıl dâhil ediyorsunuz?" sorusuna ilişkin veriler Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Öğretim Süreci İçinde Kaynaştırma Öğrencilerini Derse Dâhil Etme Durumları

Görüşler	f	%
Şarkı Söyleterek	2	8.3
Ritim Tutturarak	2	8.3
İlgisini Çekecek Müzik Aletleriyle	4	16.7
Normal Derse Devam Ederek	8	33.3
Bireysel İhtiyaçlarına Göre	8	33.3
Toplam	**24**	**100.0**

Tablo 2'de görüldüğü gibi katılımcıların %8.3 'ü (2 kişi) öğretim süreci içinde kaynaştırma öğrencilerini "şarkı söyleterek" derse dâhil ettiklerini söylemişlerdir. Şarkı söylemenin kaynaştırma öğrencileri için hem daha basit hem de daha eğlenceli olduğunu, öğrencilerin şarkı söylerken mutlu olduklarını söylemişlerdir. KÖ2. bu konuda *"Şarkı öğretiyorsam şarkıya eşlik ediyor mu? Yarım yamalak eşlik etse bile doğru bile söylemese alkış tutarak aferin diyerek onu teşvik ederek sürece* dâhil *ediyorum. En azından mutlu olduğunu görmek bile yetiyor"* demiştir. Benzer şekilde KÖ4. de *"Herkes şarkı söylüyorsa onu da dinliyordum. Eğer istiyorsa dinliyordum. Kesinlikle zorlamıyordum. Söylediğinde de alkışlatıyordum"* demiştir.

Katılımcıların %8.3'ü (2 kişi) öğretim süreci içinde kaynaştırma öğrencilerini "ritim tutturarak" derse dâhil ettiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin özgüven kazanmaları için yapılan etkinliklere eşlik etmelerinden ve ritim tutmaktan hoşlandıklarından bahseden katılımcılardan; EÖ1. *"İçine kapanık olduğu için çok katılım gösteremedikleri için mesela müzikte ritim kalıbı gibi işte alkışla eşlik edebileceği gibi şeylere eşlik*

edebildiğini gördüğünde yapabildiğini gördüğünde diğer arkadaşlarıyla, kendisine bir özgüven geliyor. Ve onun üzerine birazcık daha yoğunlaşabiliyoruz" demiştir. KÖ11. de "*Ritim tutmayı çok seviyorlar, şarkı söylemeye katılıyorlar"* demiştir.

Katılımcıların %16.7'si (4 kişi) öğretim süreci içinde kaynaştırma öğrencilerinin "İlgisini çekecek müzik aletleriyle" derse dâhil ettiklerini belirtmişlerdir. Konuyla ilgili olarak EÖ2. *"İlgisini çekerek yada sevdiği bir yoldan ilerleyerek örnek vereyim ilk önce enstrüman çaldı mı? Çalmadı mı? onu yakalamaya çalışırım. Sevdiği veya ilgisini çektiği bir enstrüman varsa öğretmeye çalışırım. Küçük bir harekette olsa öğrettikten sonra onun ilgisini çektikten sonra o yoldan ilerlemeye çalışırım"* demiştir. Yine görüş belirten katılımcılardan EÖ6. *"Çalgı çaldırıyorum genelde. Notalarını öğretiyorum. O şekilde gösterdiğim için yapıyordu diğerleri gibi"* demiştir. KÖ9. da benzer şekilde *"Görsel ifadeler kullanırdım. Tabi ki durumuna göre de değişir. Sadece tahtada bir şeyler anlatıp sıkmaktansa müzik aletleriyle sürece* dâhil *etmeye çalışırdım"* demiştir. KÖ10. ise *"Elimizden geldiğinde önce sevdikleri, ilgilerini çekebilecekleri, oyunlar ve enstrüman kullanarak derse* dâhil *etmeye çalışıyoruz. Enstrümanlara dokunmalarına imkân tanıyoruz. Arkadaşlarını görerek eşlik etmelerini sağlıyoruz. Ötekileştirmemek adına ilgilenmek gerek"* diyerek görüş belirtmişlerdir. KÖ12. de *"Flüte ilgisi var. Bir öğrencimin çaldırıp diğer arkadaşlarının alkışlamasını sağlıyorum"* demiştir.

Katılımcıların %33.3'ü (8 kişi) öğretim süreci içinde kaynaştırma öğrencilerini "Normal derse devam ederek" derse dâhil ettiklerini belirtmişlerdir. EÖ3. konuyla ilgili olarak *"Tabi diğer çocuklarla birtakım şeyleri yapmaları çok zor oluyor. Onların aktif olacağı şeylerde onları ön plana çıkarıyorum"* diye görüş belirtmiştir. Benzer bir açıklama da EÖ5.'ten gelmiştir. O da *"Doğal olarak isimleriyle hitap edip derse* dâhil *ediyorum özel bir çaba harcamaya gerek yok zaten* dâhil *oluyorlar"* demiştir. KÖ5. de seviye farklı gözeterek *"Her öğrenci gibi ayırt etmeden konuşarak onların seviyelerine inerek"* açıklamasını yapmıştır. EÖ7. ise *"Anlatım yoluyla sınıf düzeyinde anlatırım"* demiştir.

Katılımcıların %33.3'ü (8 kişi) ise "Bireysel ihtiyaçlarına göre" derse dâhil ettiklerini belirtmişlerdir. Konu ile ilgili olarak KÖ3. *"Bireysel ihtiyaçlarını tespit edip, onları bazen bireysel olarak almak gerektiğine inanıyorum. Sınıfı da buna hazırlamak gerekiyor. Sınıfın o öğrencinin farklı dinamikleri olduğunun farkında olmasını sağlıyorum ve yeri geldiğinde bireysel görevler vererek o öğrencinin bireysel ihtiyaçlarını sağlayıp o öğrenciyi de sürece dâhil ediyorum"* demiştir.

Katılımcıların bazılarının farklı görüşleri ise şöyledir;

"Sürekli aşağılıyorlar. Dolayısıyla bu çocukları sınıf içinde övüyorum. Utanmasınlar diye. Bana göre kaynaştırma öğrencileri müzik dersinde diğer öğrencilerden daha başarılılar" EÖ4. *"Engelleri olduklarından çekingen davranıyorlar. Sınıfa bir türlü açılamıyorlar. Farklı davranmak lazım bunu da ben bilmiyorum"* EÖ8.

Katılımcılara yöneltilen "Eğitim ortamı (sınıf) ders işlemeye elverişli mi?" sorusuna ilişkin veriler Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Eğitim Ortamının (Sınıfın) Ders İşlemeye Elverişlilik Durumu

Görüşler	f	%
Evet	12	50.0
Hayır	12	50.0
Toplam	**24**	**100.0**

Tablo 3'de görüldüğü gibi katılımcıların %50.0'si (12 kişi) eğitim ortamının ders işlemeye elverişli olduğunu belirtirken, %50.0'si (12 kişi) de ders işlemeye elverişli olmadığını ifade etmişlerdir. Tablo 3 incelendiğinde "Evet ve Hayır" cevaplarını veren katılımcı sayılarının eşit olduğu görülmüştür. Görüş belirten katılımcılar yorum yapmadan soruya kısaca "Evet veya Hayır" cevaplarını vermişlerdir.

Katılımcılara yöneltilen "müzik eğitiminde kaynaştırma öğrencilerine yönelik hangi yöntemler daha faydalı olabilir?" sorusuna ilişkin veriler Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Hangi Yöntemlerin Daha Faydalı Olabileceğine İlişkin Görüşleri

Görüşler	f	%
Ritim ağırlıklı yöntemler	5	20.8
Çalgı ağırlıklı yöntemler	12	50.0
Oyun ağırlıklı yöntemler	3	12.5
Fikrim yok	4	16.7
Toplam	**24**	**100.0**

Tablo 4'te görüldüğü gibi katılımcıların %50.0'si (12 kişi) kaynaştırma öğrencilerine müzik eğitimi verilirken çalgı ağırlıklı yöntemlere yer verilmesinin daha faydalı olabileceğini, %20.8'i (5 kişi) ritim ağırlıklı yöntemlere yer verilmesini, %12.5'i (3 kişi) oyun ağırlıklı yöntemlere yer verilmesini, %16.7'si (4 kişi) ise konuyla ilgili fikirlerinin olmadığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların bazılarının görüşleri şöyledir; *"Ritim duygularını geliştirebilecek etkinlikler olabilir"* KÖ12. *"Vurmalı çalgılar kurtarıcı olur. Geliştirilebilir, kolay ulaşılabilir, ekonomik olan melodika çaldırılabilir. Bu da onlarda özgüven oluşturur"* EÖ1. *"Çocuğun ilgisinin çekebilecek enstrümanlar üzerine yoğunlaşırım. Çocuk öğretmeni severse her şeyi öğrenir. Sevdiği enstrüman üzerinden matematik bile öğretilebilir"* EÖ2. *"Oyunlaştırarak ders işleriz. Arkadaşlarıyla durumlarını eşitleyecek etkinlikler tasarlardım"* KÖ8.

Bu görüşlerden farklı olarak bazı katılımcıların ifadeleri ise şöyledir;

"Kaynaştırma öğrencisinin engel grubuna göre değişir. Bazen çocuğun çıkardığı değişik sesleri melodi haline çevirip sınıfa tekrarlatmak çocukta akran öğrenmesine de geçebiliyoruz" KÖ3.

"Ona yaklaşıp aynı frekansı yakalamak önemli bence. Engelini kusur olarak görmemesini sağlayacak etkinlikler. Hatta bir artı olarak gösterecek etkinlikler olmalı" KÖ7. *"Uygulamaya yönelik etkinlikler olmalı. Derse çocuğu aktif olarak katabileceğimiz bir uygulama olmalı"* KÖ9.

"Kaynaştırma öğrencilerine kaynaştırmadan kaynaklı müziksel eğitimde yazınsal ödev gösteriyorsak daha basit ödevler vermeliyiz. Arkadaşlarıyla ortak çalışmalara katmalıyız. Onları etkinliklere katmamız lazım koro çalışmalarına katmak gerekir mesela. Bu durum onlar için çok önemli" KÖ10. *"Bence yaparak öğrenmesi lazım. Çocukla beraber bir şeyler yapmamız lazım"* EÖ9.

Müzik öğretmenleri kaynaştırma öğrencilerine yönelik olarak ders işlenirken çalgı, ritim ve oyun ağırlıklı yöntemlerin kullanılması gerektiğini ve böylece derste daha etkin ve kalıcı öğrenmeler sağlanabileceğini belirtmişlerdir. Bu bulgular neticesinde normal öğrenim düzeyinde olan çocuklarda da dâhil olmak üzere kaynaştırma öğrencilerine daha verimli müzik eğitimi vermek adına çalgı ve ritim ağırlıklı yöntemlerin veya etkinliklerin ön plana alınmasının yararlı olacağı söylenebilir. Bu nedenle Orff çalgılarının Orff metoduna göre uygulanarak bu tür çocuklara oyunlaştırarak sevecen, sabırlı ve dersi sevdirerek sunabilmek dersin etkililiği için de çok önemlidir. Müzik öğretmenlerinin Orff metodunu öğrenmesi için gerek online eğitimler gerekse Orff metodları ile çeşitli eğitim kurslarına katılmaları sağlanabilir, Orff yönteminin ve çalgılarının kullanılabilirliğinin arttırılması için de MEB bünyesinde hizmet içi eğitimler verilmesinin kaynaştırma öğrencileri ile yürütülen derslerde olumlu etkisi olacağı söylenebilir.

Katılımcılara yöneltilen "Öğretim sürecinde kaynaştırma öğrencileri için materyal kullanır mısınız?" sorusuna ilişkin veriler Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5. Öğretim Sürecinde Kaynaştırma Öğrencileri İçin Materyal Kullanma Durumları

Görüşler	**f**	**%**
Kullanıyorum	14	58.3
Kullanmıyorum	10	41.7
Toplam	**24**	**100.0**

Tablo 5'de katılımcıların %58.3'ü (14 kişi) kaynaştırma öğrencileri için materyal kullandıklarını, %41.7'si (10 kişi) ise kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Materyal kullanıyorum diyen katılımcıların genelde materyal olarak müzik aletleri ve akıllı tahtadan bahsettikleri görülmüştür. KÖ13. bu anlamda *"Müzik aletlerini kullanırım materyal olarak ekstradan hazırlamıyorum"* demiştir. Aynı görüşü destekler nitelikte EÖ6. da *"Materyal çok kullanmıyorum. Sadece müzik aleti kullanıyorum. Melodika ve flüt gibi"* demiştir. Yine benzer şekilde KÖ6. *"Ritim çalgılarını derslerde kullanıyorum"* EÖ4. ise *"Televizyon, bilgisayar, piyano, bağlama ve gitar gibi enstrümanlar kullanırım. Ayrıca mukavvadan 5 iple notaları göstermiştim"* demiştir.

Materyal kullanmıyorum diyen katılımcılardan EÖ3. ders süresinin yetersizliğinden bahsetmiş bu konuda *"Çok fazla fırsat bulamıyorum. 40 dakikalık sürede onlar için ekstra bir şey hazırlamıyorum"* demiştir. Farklı bir görüş belirten KÖ2. ise *"Materyal kullanımı için bilgim yok"* demiştir. Görüş belirten katılımcılardan 8 kişi ise sadece "kullanmıyorum" şeklinde cevap vermişlerdir.

Katılımcılara yöneltilen "Seçilen materyal kullanımı için yeterli süre olduğunu düşünüyor musunuz?" sorusuna ilişkin veriler Tablo 6'da gösterilmiştir.,

Tablo 6. Seçilen Materyal Kullanımı İçin Yeterli Sürenin Olma Durumu

Görüşler	f	%
Evet	5	20.8
Hayır	19	79.2
Toplam	**24**	**100.0**

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu %79.2'si (19 kişi) seçilen materyalin kullanımı için yeterli sürenin olmadığını, %20.8'i (5 kişi) de seçilen materyalin kullanımı için yeterli sürenin olduğunu belirtmişlerdir. Bazı katılımcıların görüşleri ise şöyledir;

"Anca iletişim kurabiliyoruz. Yetersiz" KÖ2. *"Tabi ki yeterlidir. On dakika bile yeterlidir. Sadece doğru yöntem ve tekniği bulmak lazım"* KÖ3.

"Yeterli. Ama iki ders olsa daha iyi olur. Birinci ders sözel ikinci ders uygulama olurdu daha iyi olurdu yani" EÖ2. *"Hayır 40 dakika da ne olabilir ki"* KÖ5. *"Ders süresi uzadıkça da sıkılabilirler. Ama yeterli"* KÖ7.

"Zaten ders süresine göre planlama yapıyoruz yeterli oluyor. Ama bir tık daha fazla süre olabilir" KÖ8. *"Materyale göre değişiklik gösterir. Ama bulmuyorum"* KÖ11. *"Yeterli. O sürede çok çalışma yapabiliyorum"* EÖ10.

Araştırmanın ikinci alt problemi olan "Müzik öğretmenleri (görme, işitme, bedensel ve hafif düzey zihinsel engeli olan) kaynaştırma öğrencilerine yönelik ne tür çalışma planları hazırlamaktadır?" sorusuna ilişkin elde edilen bulgular tablolar halinde gösterilmiştir.

Katılımcılara yöneltilen "Gereksinimlerine göre görme engeli olan kaynaştırma öğrencilerine yönelik ne tür çalışma planları hazırlıyorsunuz?" sorusuna ilişkin veriler Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Görme Engeli Olan Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Hazırlanan Çalışma Planları Durumu

Görüşler	f	%
Dokunmaya Yönelik	7	29.2
İşitmeye Yönelik	6	25.0
İşitme ve Dokunmaya Yönelik	7	29.2
Görme Engelli Öğrencim Yok	4	16.7
Toplam	**24**	**100.0**

Tablo 7 incelendiğinde katılımcılar görme engeli olan öğrencilere "dokunmaya yönelik" %29.2 (7 kişi) ve "işitme ve dokunmaya yönelik" %29.2 (7 kişi) olmak üzere iki alanda daha fazla çalışma planları hazırladıklarını belirtmişlerdir. Ardından katılımcıların %25.0'sı (6 kişi) işitmeye yönelik planlar hazırladıklarını ve %16.7'si (4 kişi) ise görme engelli öğrencisinin olmadığını söyleyip çalışma planları hazırlamadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcı görüşlerinden bazıları şöyledir;

"Onlara özel kabartmalı kitaplar geliyor diye biliyorum. Diğer arkadaşlarından soyutlamadan yanına oturup okurum anlatırım görselleştiririm onun kafasında" KÖ1. *"Kabartma notlar ile tartımla birim vuruşları gösterebiliriz"* EÖ1.

"Alfabeyi bilmese de işitsel duygusu çok kuvvetli olduğu için duyarak iletişime geçiyorsunuz. Kulaktan eğitim veriyorsunuz. Mesela enstrüman eğitiminde, piyano eğitiminde çalıyoruz çocuk tuşları hissediyor önce hissettikten sonra hangi tuşun hangi sesi çıkardığını anlıyor ve sizi dinleyerek, dokunarak eğitim sürecini tamamlıyorsunuz" KÖ3.

"Onlar genelde dokunarak anlayabilirler. Gözleri parmaklarında olduğu için. Mesela benim görme engelli bir öğrencim var piyano çalıyor kendi elini benim elimin üstüne koyarak nereye bastığımı hissedebiliyor" EÖ2. *"Kabartma yöntemi ile dokunarak ders işlenebilir bu tür öğrencilerle"* EÖ4.

"Arkadaşım görme engelliydi. O ses kayıt alırdı. Müzik dinler gibi dinlerdi. Ve ezberi çok kuvvetliydi. Hiç zorlanmadı(konservatuvarda). Takıldığı yerde ses kayıtlarını açardı" KÖ7.

"Hissedebileceği, işitebileceği ve ritim ağırlıklı şeyler kullanılarak ders işlenebilir" KÖ8. *"Braille sistemin notalı olanı var. Onunla olabilir"* EÖ6. *"Genelde duyuşuna yönelik ve dokunmaya yönelik eğitimler verilmeli"* KÖ10.

"İşitme gelişmiştir. Gözleri parmaklarında olur bu tür öğrencilerin dolayısıyla dokunmayla da olabilir" EÖ8. *"Dokunarak ve işitsel materyaller olabilir. Biz ders işlerken ayrı şekilde kulaklıktan ders*

dinletilebilir" EÖ9. *"İşitsel duyuları güçlü olduğu için işitmeye yönelik çalışmaları arttırmak gerekir"* EÖ10.

Katılımcılara yöneltilen "Gereksinimlerine göre işitme engeli olan kaynaştırma öğrencilerine yönelik ne tür çalışma planları hazırlıyorsunuz?" sorusuna ilişkin veriler Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. İşitme Engeli Olan Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Hazırlanan Çalışma Planları Durumu

Görüşler	**f**	**%**
Görmeye Yönelik	10	41.7
Dokunmaya Yönelik	2	8.3
Görmeye ve Dokunmaya Yönelik	4	16.7
İşitme Engelli Öğrencim Yok	8	33.3
Toplam	**24**	**100.0**

Tablo 8 incelendiğinde katılımcıların büyük bir çoğunluğu yani %41.7'si (10 kişi) "görmeye yönelik" çalışma planları hazırladıklarını belirtmişlerdir. "İşitme engelli öğrencim olmadı" diyerek konu ile ilgili herhangi bir çalışma planı hazırlamadıklarını söyleyen katılımcılar, toplam görüş bildiren katılımcıların %33.3'ünü (8 kişi) oluşturmaktadır. Katılımcıların %16.7'si (4 kişi) ise "görmeye ve dokunmaya yönelik" planlar hazırladıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %8.3'ü (2 kişi) de "dokunmaya yönelik" planlar hazırladıklarını söylemişlerdir. Katılımcıların konu ile ilgili görüşleri şöyledir;

"Bu tür engeli olan öğrencilerin dokunma duyuları gelişmiştir. Notanın pozisyonunu çalgı aletlerinde göstererek eğitilebilir" EÖ10. *"Renklerle müziği öğretirdim. Notaları renklendirerek sesleri ve notaları öğretebiliriz. Titreşimlerden yararlanarak da olabilir"* EÖ9.

"Görmeye yönelik" KÖ13. *"Görmeye yönelik şeyler olabilir"* KÖ11. *"Dokunarak ve görselleştirerek dersi işlerim"* KÖ12. *"Derslerimiz işitsel ağırlıkta olduğu için teorik düzeyde dersler verilebilir. Görmeye hitap eden şeyler kullanırız"* EÖ7.

"Görsel ağırlıklı olurdu" KÖ10. *"İşitmesi hiç yoksa işaret dili öğrenmek gerek. İşitme kaybı kısmi ise normal süreç devam eder çünkü zihinsel bir sıkıntısı yoktur muhtemelen"* EÖ4.

"İşitme engelliler içinde renkleri kullanabiliyoruz notalarla renkleri örtüştürerek bu eğitimi verebiliyoruz. Kırmızıyı gördüğünde do notası, şu an tamamen örnek veriyorum ve metelofonlar, ksilofonlar bunlar için çok büyük avantajdır konuya uyumludur. Daha doğrusu orff aletleri, bunları kullanarak rahatlıkla bu çalışmaları yapabiliriz" KÖ3. *"Tamamen görsele yükleneceğiz. Renklerle, yazıyla şekille notanın şeklini bir objeye benzeterek"* EÖ2.

Katılımcılara yöneltilen "Gereksinimlerine göre bedensel engeli olan kaynaştırma öğrencilerine yönelik ne tür çalışma planları hazırlıyorsunuz?" sorusuna ilişkin veriler Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. Bedensel Engeli Olan Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Hazırlanan Çalışma Planları Durumu

Görüşler	**f**	**%**
Engel Yerine Göre Hazırlarım	14	58.3
Normal Öğrenci Gibi Düşünerek Hazırlarım	2	8.3
Bedensel Engelli Öğrencim Yok	8	33.3
Toplam	**24**	**100.0**

Görüşme yapılan katılımcıların %58.3'ü (14 kişi) bedensel engeli olan kaynaştırma öğrencilerine engel yerine göre çalışma planları hazırladıklarını, %8.3'ü (2 kişi) diğer öğrencilerden farklı davranmadan normal bir öğrenci gibi düşünerek ders işlediklerini, çünkü bedensel engeli olan öğrencilerin zeka sorunlarının olmadığını belirtmişlerdir. Katılımcıların %33.3'ü (8 kişi) ise bedensel engelli öğrencilerinin olmadıklarını belirtmiş ve herhangi bir çalışma programı hazırlamadıklarını söylemişlerdir. Görüş belirten katılımcıların ifadeleri ise şöyledir;

"Bedenini kullanabildiği ölçüde hafif ritimlerle tempo tutturarak gerek ellerini kullanarak gerekse de ayaklarını. Bu şekilde bir plan hazırlarım" KÖ2. *"Bedensel engeline göre değişiklik gösterir. Engel durumu kısmi ise çok iyi piyano çalabilir"* EÖ1.

"Onlarda da Orff çalgılarını çok ayrıntılı kullanabiliyorsunuz. Diyelim ki ayak engeli varsa ellerini kullanarak, el engeli varsa ayaklarını kullanarak onlara ritim tutturmak gibi. Farklı uzuvlarını kullanabilirsiniz" KÖ3.

"Tamamen fiziksel engeline bağlı bir etkinlik olabilir" KÖ7. *"Zihinsel sorunu yoksa normal öğrenci gibi davranırım"* KÖ13.

Farklı görüşlere sahip katılımcıların ifadeleri ise şöyledir;

"Genelde vurmaya meyilli oldukları için herhangi bir vurmalı aletlerle ilerlerdim" EÖ2. *"Parmak sorunu olan çocuğun bedensel engelini aşmak için piyanoda parmak egzersizleri kullanırım. İhtiyaç giderebilecek duruma getirmek lazım bu tür çocukları"* EÖ4.

"Tekerlekli sandalyeyle derse gelen bir öğrencim var. Müziğe de çok ilgisi var. Onunla birebir ilgilendim. Öğrenciler farkında ve ona göre davranıyorlar o öğrenciye karşı" KÖ6._*"Bilgisayar üzerinde müzik programları var onlar olabilir. Müzik teknolojilerinden faydalanmak gerekir"* KÖ9. *"Müzik sadece enstrüman çalmak değildir. Söyleme faaliyetleri olabilir. Teorik bilgiler verilebilir"* KÖ12.

Katılımcılara yöneltilen "Gereksinimlerine göre hafif düzey zihinsel engeli olan kaynaştırma öğrencilerine yönelik ne tür çalışma planları hazırlıyorsunuz?" sorusuna ilişkin veriler Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Hafif Düzey Zihinsel Engeli Olan Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Hazırlanan Çalışma Planları Durumu

Görüşler	**f**	**%**
Seviyelerine Yönelik	6	25.0
Tekrar Yapmaya Yönelik	8	33.3
Bedenlerini Kullanmaya Yönelik	4	16.7
Normal Derse Devam Etmeye Yönelik	1	4.2
Zihinsel Engelli Öğrencim Yok	5	20.8
Toplam	**24**	**100.0**

Tablo 10'da görüldüğü gibi katılımcıların %33.3'ü (8 kişi) "tekrar yapmaya yönelik" çalışma planları hazırladıklarını ve plan hazırlarken tekrarın öğrencilerde kalıcılığı arttırdığını, %25.0'i (6 kişi) "seviyelerine yönelik" çalışma planları hazırladıklarını ve seviyelerinin diğer öğrencilerden daha düşük olduğu gerekçesiyle daha basit ve sık tekrarlarla dersi anlattıklarını, %16.7'si (4 kişi) "bedenlerini kullanmaya yönelik" çalışma planları hazırladıklarını, hazırladıkları çalışma planlarında beden perküsyonu gibi önemli ve kalıcılığı yüksek ritim etkinlikleri uyguladıkları, %4.2'si (1 kişi) "normal derse devam etmeye yönelik" çalışma planı hazırladığını, hiçbir değişiklik yapmadan farklı bir etkinlik yapmadan normal eğitim sürecine devam ettiğini, %20.8'i (5 kişi) ise zihinsel engelli öğrencim olmadı diyerek herhangi bir çalışma planı hazırlamadıklarını beyan etmişlerdir. Katılımcıların görüşleri şöyledir;

"Öncelikle sabırlı olmak lazım, sık sık tekrar etmek lazım. Buna yönelik materyaller kullanırım" KÖ1. *"Kolaylaştırılabilir eğitim verilmeli. Yaş sınırı sanki daha küçükmüş gibi davranarak olabilir. Buna yönelik materyaller kullanırım. Onun algılayabileceği basamağa çekilebilir anlatım şekli veya kavratma şekli. Birazcık sabırla olur, biraz da özveriyle"* EÖ1.

"Beden perküsyonu çok iyi geliyor kendilerine. Beden perküsyonu eğitimi de daha önce aldım. Dolayısıyla beden perküsyonu onlar için hem kendilerini tanımak adına hem de bedenlerinden farklı sesleri çıkarıyor olmak, ağızlarıyla buna eşlik diyor olmak, aslında bedenlerinin bir orkestra olabileceğini onlara anlatmak için önemli olabilir" KÖ3.

"Kabul görmek istemelerinden dolayı ilgi göstermek gerekiyor. Bu nedenle normal öğrenciyle nasılsa kaynaştırma öğrencilerine de öyle davranmak gerekir" EÖ4. *"Tamamen derste kendisiyle özel öğrenci olduğunu hissettirmeden derse katıp normalleştirmeye çalışarak dersi işlerim. Normal bir öğrenci gibi"* KÖ6.

"Basitten zora doğru ve biraz daha oyunlaştırarak ders işlerim" KÖ8. *"Algılamada geç olanlar için birkaç defa tekrar ediyorum. Sık tekrarlarla dersi anlatmaya çalışıyorum. Dersteki materyalleri de buna göre kullanırım. Biraz geriden geliyoruz ama olsun"* EÖ6.

"Bence hepsinin ortak noktası orff eğitimi. Bunun yanı sıra hareket eğitimi ve beden perküsyonu kullanılabilir. Bence doğru yol izlenirse çocuğun özrü fark edilmez bile" KÖ9. *"Hiçbir plan yapmadan normal bir öğrenci gibi davranıyorum. Süre kısıtlı olduğu için"* EÖ7.

"Yavaş algılama soruları var genelde. Basitleştirerek anlatmak gerek" KÖ10. *"Çok yavaş ve tekrarla eğitim yapardım. Mesela notaların yerlerini göstereceksek daha farklılaştırarak basitleştirerek do yerine domates gibi şeylerle eğitmek gerek"* EÖ8.

"Onlar derste geri kalıyorlar ve zaman ayıramıyorum. Saat yetersiz" KÖ13. *"Çok temele inerek daha basit şekilde sık tekrar etmek gerekir. Daha dikkat çekici materyaller hazırlanabilir"* EÖ9.

Katılımcıların görüşlerinden farklı olarak ise şu ifadeler yer almaktadır;

"Daha fazla efor sarf etmek gerekir. O yüzden hem görsel hem işitsel olarak ders anlatıp görsel materyaller kullanırım. Çünkü görsele daha fazla yoğunlaşırdım görmeyi unutmak daha zor olduğu için" EÖ2.

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan "Müzik öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik derslerinde yer verdikleri değerlendirme ölçütleri nelerdir?" sorusuna cevap aranırken katılımcılara yöneltilen ve bu alt problem ile ilgili olduğu düşünülen görüşme soruları belirlenmiş ve elde edilen bulgular tablolar halinde gösterilmiştir.

Katılımcılara yöneltilen "Öğrenci performanslarını değerlendirirken kaynaştırma öğrencilerine göre ayrı bir değerlendirme ölçeği hazırlıyor musunuz?" sorusuna ilişkin veriler Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11. Öğrenci Performanslarını Değerlendirirken Kaynaştırma Öğrencilerine Ayrı Bir Değerlendirme Ölçeği Hazırlama Durumları

Görüşler	**f**	**%**
Hazırlıyorum	19	79.2
Hazırlamıyorum	5	20.8
Toplam	**24**	**100.0**

Tablo 11 incelendiğinde katılımcıların büyük bir çoğunluğu %79.2'si (19 kişi) öğrenci performanslarını değerlendirirken kaynaştırma öğrencilerine göre ayrı bir değerlendirme ölçeği hazırladığını belirtirken, %20.8'i (5 kişi) de ayrı bir değerlendirme ölçeği hazırlamadığını belirtmiştir. Katılımcılardan hiçbiri yorum yapmadan sadece "hazırlıyorum veya hazırlamıyorum şeklinde cevap vermişlerdir.

Katılımcılara yöneltilen "Kaynaştırma öğrencilerinin performanslarını nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusuna ilişkin veriler Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12. Kaynaştırma Öğrencilerinin Performanslarını Değerlendirme Durumları

Görüşler	**f**	**%**
Sınıf Düzeyinde Değerlendiririm	1	4.2
Ayrı Değerlendiririm	23	95.8
Toplam	**24**	**100.0**

Tablo 12'de katılımcıların tamamına yakını %95.8 (23 kişi) kaynaştırma öğrencilerinin performanslarını diğer öğrencilerden farklı bir değerlendirme ölçeği hazırlayarak veya ölçek hazırlamadıkları durumda da duygusal olarak ve kazanımlara ulaşma durumuna göre değerlendirdiklerini söylemişlerdir. KÖ1. ayrı bir ölçek hazırlamaktan şöyle bahsetmiştir; *"Diğer öğrencilere göre bir tık daha özel davranırım. Fazla puan vermeden ortayı bulmaya çalışırım. Ama onların ayrı bir değerlendirmeye alınması ve ayrı bir ölçek hazırlanarak değerlendirilmesini gerektiğini düşünüyorum"* demiştir. Benzer şekilde KÖ3. de *"Bununla ilgili bir ölçek hazırlanabilir. Ama kaynaştırma öğrencisinin yapısına göre bir ölçek. Eğer işitme engeli olan bir çocuk ise verdiğiniz görsele ilişkin uyum nedir? Öğrenmiş mi? Onu yapıyor mu? Diye derecelendirmesi gerekir. Diyelim ki verdiğiniz parçayı kaç aşamada yaptı ilk başlarken 5 kere dinleyerek yaptı ikinci aşamada bir ay sonra artık seslere aşina olduğu için ölçeklendirme değişti. Artık iki kere dinleyerek o parçayı çalabiliyor gibi ölçeklendirme yapılabilir"* demiştir. Katılımcıların %5.2'si (1 kişi) ise sınıf düzeyinde, herhangi bir değerlendirme ölçeği hazırlamadan, normal öğrencilerle aynı şekilde değerlendirdiğini söylemiştir. Katılımcıların görüşleri şöyledir;

"Duygusal davranıyorum tamamıyla ölçeğe dayalı değerlendirmiyorum" KÖ11. *"Derste disiplin kurallarına uyuyor mu? Ders materyallerini getiriyor mu? Dersi önemsiyor mu? Çabalıyor ama yapamıyorsa notu yukarıda tutuyorum"* KÖ2.

"Kavrama basamağına bakıyorum. Ne kadar kavramış ona bakarım" EÖ1. *"Ders içindeki durumlarına bakarak, geri dönütlere bakarak değerlendiriyorum"* EÖ2. *"Gözlem yapıyorum. Uygulama sınavları yapıyorum onlara ve onları anlattıklarımdan sorumlu tutuyorum"* EÖ3.

"Biraz daha bonkör davranıyorum puanlamada. Çocuğun içini açmak kaybetmemek için" EÖ4. *"Ölçeğe çok fazla bağlı kalamıyorum. Sınavını ayrı yapıyorum herkesin önünde sınav yapmıyorum. Çocuğu bildiğim için ona göre puanlama yapıyorum"* KÖ6.

"Bireysel kazanımları almış mı? Almamış mı? Ona bakarım. Özel kazanımları kazanmış mı? Ona bakarım. Kendimizi de eleştiririm yapıp yapmadıklarımız hakkında" KÖ8. *"Kendi yeterliliklerine göre. Yapabileceği şeyin üst sınırına göre değerlendiriyorum"* KÖ10.

"Ölçeğimi kafamda belirliyorum ama yazıya dökmüyorum. Taslak olarak puanlamayı kafamda belirliyorum yapıyorum" KÖ14. *"Yapabildiği ölçüde, emek gösterebiliyorsa ona göre değerlendiriyorum"* EÖ10.

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan "Kaynaştırma öğrencilerinin derse ilişkin ilgi ve tutumları nasıldır?" sorusuna cevap aranırken katılımcılara yöneltilen ve bu alt problem ile ilgili olduğu düşünülen görüşme soruları belirlenmiş ve elde edilen bulgular tablolar halinde gösterilmiştir.

Katılımcılara yöneltilen "Sizce kaynaştırma öğrencilerine müzik eğitimi vermek onlar açısından nasıl bir değişiklik oluşturur?" sorusuna ilişkin veriler Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13. Kaynaştırma Öğrencilerine Müzik Eğitimi Vermenin Onlar Açısından Oluşturduğu Değişiklik Durumları

Görüşler	**f**	**%**
Olumlu	24	100.0
Olumsuz	-	-
Toplam	**24**	**100.0**

Tablo 13'te de görüldüğü üzere katılımcıların %100'ü (24 kişi) tümünün müzik eğitimi vermenin kaynaştırma öğrencileri üzerinde olumlu etkileri olduğunu vurguladıkları görülmektedir. Katılımcıların görüşleri şöyledir;

"Bence çok iyi bir şey. Daha fazla zaman olsa ve daha fazla eğitim görebilseler hem gelişimleri için hem hayata adapte olabilmeleri için bence çok iyi" KÖ1. *"Muhakkak çok fazla olumlu yönde etkisi olur"* EÖ2.

"Bakış açısını açacak oyunlar oynatarak eğlenceli hale getirip eğitim vermek gerek. Olumlu katkısı var ve geliştiriyor" KÖ10. *"Pozitif bir değişiklik oluşturur. Diğer dersleri anlamaz ama müziği severek yapar eğlenceli olduğu için. Resimde öyle. İç dünyasını keşfedebilir"* KÖ14.

"Bence iyi yönde etkiler. Her zaman aletlerini getirirler" KÖ11. *"Kişiden kişiye değişiyor. Bazıları seviyor bazıları sevmiyor. Dolayısıyla çoğunda olumlu değişiklikler oluşturur"* KÖ13. *"Çok ilgili değiller. Odaklanma sıkıntısı yaşıyorlar. Ama illaki olumlu etkisi vardır ama çok değil"* EÖ9. *"Biraz özgüvenleri yerine gelir. Diğer branşlarda akademik başarıları düşük. Müzik resim gibi derslerde yapabilme duygusu kazanıyor"* EÖ1.

"Müthiş güzel bir değişim oluşturuyor. Otizmlilerle de iki yıl çalıştım. Özellikle de agresif grup öğrencilerinde, bedenini ve sarılmayı nasıl yapacağını bilmeyen çocuklarda bedenini çal etkinlikleriyle evet bedenini başka türlü de kullanabileceğini başkasına zarar vermeden çalarak ses çıkartabildiğini, bununda kendine iyi geldiğini çünkü melodi kullanıyor, başkalarına ihtiyaç olmadan" KÖ3.

"Okula daha çok kazandırıyor bence müzik dersi" KÖ4. *"Ruhen psikolojik anlamda çok rahatlatır çocuğu. Ruhsal anlamda güçlendirir çocuğu"* EÖ4. *"Aslında bir şeyler yapabildiklerinde çok mutlu oluyorlar. Ve kendilerinin aslında ben bunu başarabiliyorum. Başarı duygusu aslında sağlıyor çocukta belki matematik yapamıyordur, fen yapamıyordur ama yetenek noktasında kendisinin bir işe yaradığını düşünüyordur"* KÖ6.

Katılımcılara yöneltilen "Kaynaştırma öğrencilerinin derse ilişkin ilgi ve tutumları nasıldır?" sorusuna ilişkin veriler Tablo 14'de gösterilmiştir.

Tablo 14. Kaynaştırma Öğrencilerinin Derse İlişkin İlgi ve Tutumları Durumu

Görüşler	**f**	**%**
İlgilidirler	20	83.3
Öğrenciye Göre Değişiyor	4	16.7
Toplam	**24**	**100.0**

Tablo 14'de görüldüğü gibi kaynaştırma öğrencilerinin derse karşı ilgili oldukları görüşünde bulunanlar toplam katılımcıların (24 kişi) %83.3'lük (20 kişi) büyük bir çoğunluğunu kapsamaktadır. Kaynaştırma öğrencisine göre değişiyor görüşünde bulunan katılımcılar ise toplam katılımın (24 kişi) %16.7'sini (4 kişi) oluşturmaktadır. Katılımcıların görüşleri şöyledir;

"İlgililer. Dersten kopmadıkları sürece" EÖ10. *"Aktif değiller. Ama ilgililer"* EÖ8. *"Derse ilgili ise dibimden ayrılmıyor zaten. Hocam şunu nasıl yapabiliriz bunu nasıl yapabiliriz diye. Hani hangi alana ilgisi varsa o alanda daha çok uğraşıyor. Olumlu bir ilgileri var"* KÖ6.

"İstekli fazlasıyla hevesli ama çekingen" EÖ4. *"Bir şeyler yapmak istiyordu. Evde çalışarak geliyordu. Bir öğrencim"* EÖ6. *"Severler dersi. Ama zıt tepkiler de gösterebilirler"* KÖ7. *"Bazıları ilgili bazıları değil"* KÖ12. *"Ruh haline göre değişir. O an bir şeye takılmışlarsa ona odaklanırlar"* KÖ8.

Araştırmanın verileri doğrultusunda; katılımcılardan bazıları, öğretim süreci içerisinde kaynaştırma öğrencilerini bireysel ihtiyaçlarına göre derse dâhil ederken, bir kısmı da şarkı söyleterek, ritim tutturarak, ilgisini çeken müzik aletlerine dokundurarak veya dinleterek derse dâhil ettiklerini belirtmişlerdir. Bunların aksine kaynaştırma öğrencilerine yönelik ayrı bir çaba sarf etmeden normal dersine devam eden katılımcıların olduğu da görülmektedir. Gereksinimlerine göre kaynaştırma öğrencilerine yönelik hazırlanan çalışma planları;

- ✓ Görme engeli olan kaynaştırma öğrencileri için katılımcı öğretmenlerin çoğu işitmeye ve dokunmaya yönelik etkinlikler,
- ✓ İşitme engeli olan kaynaştırma öğrencileri için katılımcı öğretmenlerin çoğu görmeye yönelik etkinlikler,
- ✓ Hafif düzey zihinsel engeli olan kaynaştırma öğrencileri için katılımcı öğretmenlerin çoğu tekrar yapmaya yönelik etkinlikler,
- ✓ Bedensel engeli olan kaynaştırma öğrencileri için katılımcı öğretmenlerin çoğu engel durumuna (el, kol, bacak vb.) göre değişiklik gösterecek şekilde etkinlikler yaptırdıklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların çoğu öğretim süreci içerisinde kaynaştırma öğrencileri için materyal kullandıklarını fakat ders süresinin yetersizliğinden kaynaklı uygulama sırasında sıkıntılar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar kaynaştırma öğrencilerinin performanslarını değerlendirirken ayrı bir ölçek hazırladıklarını ancak diğer öğrencilere nazaran daha farklı değerlendirdiklerini ifade etmişlerdir. Elde edilen görüşler doğrultusunda; kaynaştırma öğrencilerinin müzik dersine karşı ilgili oldukları, bu nedenle de onlara müzik eğitimi verilmesinin, onların gelişimi açısından olumlu yönde bir değişiklik oluşturacağı tüm katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Görme engeli olan kaynaştırma öğrencileri için işitmeye ve dokunmaya yönelik yöntemler kullanılmasının bu tür engeli olan öğrencilerin gelişimleri açısından daha yararlı olacağı için işitsel olarak sınıf ortamında kullanılabilecek (akıllı tahta dâhil) her türlü ses sistemlerinin bulunması bu tür çocukların daha rahat öğrenmelerine olanak sağlayacaktır. Dokunmaya yönelik ise sınıf ortamında özellikle vurmalı aletlerin bulunması ve bu tür çocukların ulaşabilecekleri yerlerde olması önem taşımaktadır. Görme engeli olan öğrencilere müzik eğitimi verilirken "şarkı söyleme" veya "çalgı çalmaya yönelik" çeşitli yöntemler kullanılabilir. Şarkı söyleme ve çalgı çalma sırasında kaynaştırma öğrencilerinin seviyeleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu sebeple basit, anlaşılır ve uygulaması kolay olan şarkılar ve melodiler seçilmeli veya yazılmalıdır.

İşitme engeli olan kaynaştırma öğrencileri için görmeye yönelik yöntemler kullanılmasının bu tür engeli olan öğrencilerin gelişimleri açısından daha yararlı olacağı bulgular neticesinde görülmüştür. Yapılan araştırmalarda MEB tarafından işitme engelli öğrencilere yönelik müzik eğitiminde kullanabilmeleri için hazırlanmış herhangi bir yöntem ve tekniğe rastlanılmamıştır.

Yaymak (2015) tarafından hazırlanan "Renklerle Nota Öğretimi" yöntemiyle, işitme engeli olan kaynaştırma öğrencilerine işaret dili kullanılarak çeşitli el hareketleri şifrelendirilip "Şarkı Öğretimi" yöntemi ile müzik eğitimi verilebileceğini göstermiştir. "Şarkı öğretimi" yönteminde şarkıya ait sözler, beden (işaret) dili işaretleri ve Türkçe dersinde kullanılan "Dığıldanma Yöntemi" ile öğretilmiş ve bu yönteme ek olarak şarkı sözlerinin öğretilmesinde, ana temayı oluşturan nesneleri, objeleri ve kelimeleri, konuya uygun resimler ve şekiller koyarak kavramların algılanmasını sağlamıştır. Şarkının ezgisel öğretiminde ise keman, bağlama, flüt gibi yüksek volümlü çalgıların oluşturduğu titreşimlerin öğrenciler tarafından "mırıldanma" yolu kullanılarak öğretimi gerçekleştirilmiştir. Canen (2017) işitme engelliler için bas frekanslarının titreşimleriyle ritim öğretim metodu geliştirmiş, yapmış olduğu bu araştırmada işitme engeli olan bireylerce ritmin hissedilmesini sağlayacak bir yöntem geliştirmiş ve çalışma sonunda örnek bir ritim öğretim metodu hazırlamıştır.

Hafif düzey zihinsel engeli olan kaynaştırma öğrencileri için tekrar yapmaya yönelik yönelik yöntemler kullanılmasının bu tür engeli olan öğrencileri gelişimleri açısından daha yaralı olacağı incelemeler neticesinde görülmüştür. Bu nedenle; öğretilecek olan ezgi, ritim veya oyun ağırlıklı herhangi bir etkinlikte bolca tekrara yer verilmelidir. Bunların yanı sıra araştırmacı tarafından hazırlanan etkinliklerde bu durum göz önünde bulundurulmuştur.

Bedensel engeli olan kaynaştırma öğrencileri için engel yerine göre değişiklik gösterecek şekilde yöntemler kullanılmasının bu tür engeli olan öğrencilerin gelişimleri açısından daha yararlı olacağı incelemeler neticesinde görülmüştür. Bu nedenle; engel yeri ayaklarda ise eller kullanılabileceği için normal eğitime devam edilebilir. Çalgı eğitimi verilebilir veya normal öğrencilere kazandırılan kazanımlar verilebilir. Fakat engel durumu ellerde ise "şarkı öğretimi yöntemi" kullanılarak ve genel müzik eğitimi verilerek BEP çerçevesindeki kazanımlara ulaşılması sağlanmalıdır.

Akçamete & Ceber, 1999 tarafından yapılan araştırma sonucunda; engelli öğrencilerin, normal sınıflara yerleştirildiğinde başarısızlık korkusu ve yetersizlik duygusu yaşadıkları, etkinliklere katılmaktan korktukları, bu korkular sonucunda da içe kapanma davranışları sergiledikleri belirlenmiştir.

Araştırmanın bulguları sonucunda kaynaştırma öğrencilerinin derse dâhil edilmeleri ve karşılaşılan sorunların çözümü için etkinlikler tasarlanmasının olumlu sonuçlar doğuracağı düşünülmüş ve öğretmenlerin kaynaştırma öğrencilerine yönelik müzik eğitimi verirken kullanabilecekleri bazı etkinlikler tasarlanmıştır. Araştırmacılar tarafından hazırlanan etkinlikler; görme engeli olan, işitme engelli öğrenciler, hafif düzey zihinsel engeli olan öğrenciler ve bedensel yetersizliği olan öğrenciler olarak gruplara ayrılıp her biri için yapılan araştırmalar neticesinde planlanıp, oluşturulmuştur.

Araştırma verileri doğrultusunda katılımcıların görüşleri incelendiğinde, görme engelli öğrencilerin müzik derslerinde daha çok işitmeye ve dokunmaya yönelik etkinlikler planlanması, görme engeli olan kaynaştırma öğrencilerini derse dâhil etme açısından daha faydalı olacağı düşünülmüştür. Bu nedenle kaynaştırma öğrencilerinin derslerde daha ilgili, aktif, mutlu olmaları ve motive olmaları düşünülerek görme engeli olan kaynaştırma öğrencileri için çeşitli etkinlikler tasarlanmış öneri kapsamında da bu etkinliklere yer verilmiştir.

Araştırmanın beşinci alt problemi olan "Müzik öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik olarak derslerinde kullanabilecekleri yöntem önerileri nelerdir?" sorusuna ilişkin olarak hazırlanan etkinlikler sırayla gösterilmiştir.

Görme Engelli Öğrenciler İçin Hazırlanan Etkinlikler

Yapılan araştırmalar çerçevesinde ve müzik öğretmenlerinin araştırma sorularına verdikleri cevaplar ışığında görme engeli olan öğrencilere daha çok dokunmaya ve işitmeye ağırlık verilecek etkinlikler tasarlanmıştır.

Etkinliğin Adı: Forte-Piyano kovalamacası.

Etkinliğin Amacı: Görme engelli öğrencilerin işitme duyularını geliştirmek amacıyla, işitme duyularını kullanarak gürlük terimlerinden "Forte ve Piyano" terimlerini anlamlandırmalarını sağlamaktır.

Kullanılacak Materyaller: Marakas, çelik üçgen, def, tahta kaşık, küçük davullar, blok flüt ve melodika.

Etkinliğin Kazanımı: Gürlük terimlerini anlamlandırır.

Uygulanışı: Sınıf ortamında öğrencilere önceden öğretilmiş bir çocuk ezgisi tahtaya yazılır. Öğrenciler elde mevcut olan enstrüman sayısına göre gruplara ayrılır. Ana ezgiyi yürütecek olan melodika veya blok flüt çalan öğrenciler ile melodi başlar. Ardından marakas ve çelik üçgen katılır. Ezginin ortalarına doğru gelindikçe sırasıyla def, tahta kaşık veya küçük davul çalan öğrencilerde ezgiye dâhil olur. Ezgi içerisinde uygun yere konumlandırılan piyano (*p*) simgesini gören öğrenciler daha hafif çalmaya başlarlar. Ezgi içerisinde uygun olarak konumlandırılan forte (*f*) simgesini gören öğrenciler benzer şekilde bu defa daha gür çalmaya başlarlar.

Öğrenciler içerisinde görme engelli öğrenciye de mevcut olan bir ritim aleti verilip öğrenciden duyduğu ezgiye arkadaşlarıyla birlikte eşlik etmesi sağlanır. Arkadaşlarının daha hafif çaldığını duyduğunda onunda daha hafif çalması, daha gür çaldığını duyduğunda ise onun da daha gür çalması sağlanır. Ezginin normal seyrinde ise arkadaşlarına uyması sağlanır. Fakat önceden görme engelli öğrenciye kabartmalı halde notalar

yazılıp, piyano (*p*) ve forte (*f*) simgesinin kabartmalı halleri verilmeli veya rahatlıkla duyabileceği bir kulaklık yardımıyla tahtada yazılı olan veya yansıtılan ezginin melodisi dinletilmelidir. Bu sayede kaynaştırma öğrencisinin geriden gelmesi de engellenmiş olup görme engeli olan öğrencinin forte ve piyano terimlerini uygulamalı olarak kavraması sağlanır. Öğretmen görme engelli öğrencinin eksik olduğunu gördüğünde anında müdahale ederek gerekli düzeltme işlemlerini yapabilir. Bu şekilde kaynaştırma öğrencisinin müzik dersinde piyano ve forte terimlerini anlaması sağlanır.

Etkinliğin Adı: Çalgıları tanıyalım yarışması.

Etkinliğin Amacı: Öğrencilerin dinledikleri çalgıların seslerini, hangi çalgıya ait olduğunun bilinmesi amaçlanmaktadır.

Kullanılacak Materyaller: DVD çalar, bilgisayar ve hoparlör veya akıllı tahta.

Etkinliğin Kazanımı: Dinlediği çalgıların hangi çalgılar olduğunu tanır.

Uygulanışı: Öğretmen tarafından öğrencilere önceden çalgı grupları tanıtılarak sesleri dinletilir. Karışık olarak öğretmen öğretilen çalgıların seslerini bir CD'ye veya bir flash disk yardımıyla bilgisayar veya akıllı tahtaya aktarır. Öğretmen sınıf mevcuduna göre sınıfı gruplara ayırır (en az 4'er öğrenci). Görme engeli olan kaynaştırma öğrencisi de oluşturulan gruplardan birinde olur. Öğretmen yarışmanın kurallarının;

1. Grup sayısına göre gruptaki her öğrenciye çalgının resmini göstermeksizin sesini dinletilir.
2. Öğrencilerin dinledikleri sese göre bir cevap hakkı vardır.
3. Doğru cevap verirlerse grupları 2 puan kazanacaktır.
4. Yanlış cevap verildiğinde ise 1 puan silinecektir.
5. Yarışma sonunda toplamda en fazla puan alan grup kazanacaktır şeklinde kurallar olduğunu sınıfta anlatır ardından yarışma başlar. Bu etkinlikte görme engelli öğrencinin de cevap vermesi sağlanarak hem öğrencinin dinlediği enstrüman sesinin hangi enstrümana ait olduğunu öğrenmesi hem de derste akranlarıyla iletişimlerinin artmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

Etkinliğin Adı: Deve-Cüce oyunu.

Etkinliğin Amacı: Duyduğu seslerin incelik ve kalınlıklarını anlamaları amaçlanmaktadır.

Kullanılacak Materyaller: Piyano, org veya öğretmenin bireysel enstrümanı.

Etkinliğin Kazanımı: Duyduğu seslerin incelik kalınlıklarını ayırt eder.

Uygulanışı: Öğretmen sınıfa bireysel çalgısıyla veya müzik sınıfı varsa ve içinde de org veya piyano mevcut ise bunlardan birini çalmak üzere oturur. Piyano veya org tercihen önerilir. Sonra sınıf oturma düzenine göre bütün öğrencileri sıralarına oturtur. Öğretmen bugün deve-cüce oyunu oynayacaklarını söyler. Ardından öğrencilere kuralları anlatır. 1 veya 2 saniye aralıklarla iki notaya (sese) basacağını, ilk bastığı notayı (sesi) referans alarak ardından bastığı notanın (sesin) kalınlık veya inceliğine göre; kalın ise otur, ince ise kalk kuralı öğrencilere anlatılır. Bundan sonra öğretmenin bastığı ikinci nota (ses) ince ise öğrenciler ayağa kalkarlar, kalın ise oturmaya devam ederler. Bu şekilde oyun bir öğrenci kalıncaya kadar devam eder. Son kalan öğrenci oyunu kazanır.

Bu oyun etkinliği için görme engelli öğrenciler de sınıftaki akranlarıyla birlikte katılır. Bu sayede kaynaştırma öğrencisi kendisini diğer öğrencilerden farklı hissetmez aksine eşit hisseder. Kaynaştırma öğrencisini sürece dâhil etmek adına bu etkinlik müzik öğretmenleri tarafından uygulanabilir.

Etkinliğin Adı: Sesin kaynağını keşfetme oyunu.

Etkinliğin Amacı: Normal öğrenim düzeydeki öğrencilerin, görme engeli olan öğrencilerin farkına varmalarını sağlamak ve görme engeli olan çocuğun engelini avantaja çevirmesini sağlamak amaçlanmıştır.

Kullanılacak Materyaller: Siyah bir bandaj veya kuşak, minder, blok flüt, melodika.

Etkinliğin Kazanımı: Sesin geldiği yönü fark eder.

Uygulanışı: Öğretmen sınıfı yuvarlak şekilde yere oturtur (zeminin gerekli temizliği yapılmış ve öğrenciler evden getirdikleri minder üzerine oturtulmuştur). Öğrencilere derste blok flüt öğretiliyorsa blok flüt, melodika öğretiliyorsa melodika ile ses çıkarmaları sağlanacaktır. İlk ebe olacak öğrenci öğretmen tarafından sınıf listesine göre rastgele şekilde seçilir. Seçilen ebe yuvarlak şekilde oturan öğrencilerin ortasında durur. Öğretmen yuvarlak şekilde oturan öğrencilerin etrafında dolanır ve öğrenciler içinden

birinin sırtına dokunarak elindeki müzik aletiyle ses çıkarmasını ister. Ebe çıkan sese yönelir ve öğrenciyi bulabilirse ebe olma sırası bulduğu kişiye geçer. Eğer bulmazsa ebeliğe devam eder. Bu durum görme engeli olan öğrenci içinde geçerli olacaktır. Onun da gözleri kapatılıp aynı kurallara uyması sağlanır. Gözlerini kapatma nedenimiz farklılığını hissettirmemek olmalıdır. Diğer öğrencilerin gözlerini kapatarak ise görme engeli olan kaynaştırma öğrencisinin nasıl hissettiğini anlamalarını sağlamak olmalıdır.

İşitme Engelli Öğrenciler İçin Hazırlanan Etkinlikler

Katılımcı öğretmenlerin işitme engeli olan öğrencilere yönelik görüşleri göz önüne alındığında; işitme engeli olan kaynaştırma öğrencilerinin derslerinde görmeye yönelik etkinlikler yapılmasının uygun olduğu anlaşılmıştır. Yapılan etkinliklerde işitme engeli olan öğrencilerin işitme problemlerinin bir işitme cihazıyla giderilebilir olması ve okuma yazma problemlerinin olmaması göz önüne alınarak çeşitli etkinlikler tasarlanmıştır. Tamamen işitmenin olmadığı öğrencilerin, kaynaştırma eğitiminden daha çok özel eğitim aldıkları bilinmektedir. Bu nedenle aşağıdaki etkinlikler tasarlanırken işitme engeli olan öğrencilerin işitme cihazı destekli olarak az da olsa duyabildikleri düşünülerek hazırlanmıştır.

Etkinliğin Adı: Merdiven etkinliği.

Etkinliğin Amacı: Görme duyusu kullanılarak merdivendeki basamakları kullanıp yukarı çıkıldığında seslerin gittikçe inceldiğini, aşağı inildiğinde ise seslerin kalınlaştığını anlatmak amaçlanmıştır.

Kullanılacak Materyaller: Okuldaki merdivenlere yapıştırılacak notaların üzerinde yazıldığı yapışkanlı yazılar, A4 kâğıdı, keçeli kalem.

Etkinliğin Kazanımı: Notaların incelik ve kalınlığını anlamlandırır.

Uygulanışı: Öğretmen sınıftaki öğrencileri okulun girişindeki merdivenlere getirir. Önceden öğretmen tarafından yapışkanlı yazılar her basamağa uygun şekilde yapıştırılır. Sınıf en az ikişerli gruplara ayrılır. Her gruptan her defasında farklı temsilcileri gruplar kendileri seçerek etkinlik uygulama noktasına gönderirler. Kalabalık olmaması açısından uygulama yapmayan öğrencilerinde rahatlıkla görebilecekleri uzaklıkta gruplar beklerler ve uygulamayı izlerler. Öğretmen işitme engelli öğrencinin de anlamlandırması için öncelikle normal düzeyde olan öğrencilerle uygulamayı yapmaya başlar. Uygulama da öğrencilere gidilmesinin istendiği notalar A4 kâğıdı üzerine yazılarak gösterilir ve gösterilen notaların yazılı olduğu basamağa öğrenciler çıkarlar. Örneğin ikişerli gruplar oluşturulduysa en üst basamakta olan öğrenci daha yüksekte olduğu için bir üst kata veya okulun giriş kısmına daha yakın olduğu belirtilir ve dizek üzerindeki notalarında aynı şekilde sırasıyla notalar yazıldığında seslerin sağa gidildikçe yükseldiğini (inceldiğini) bağdaştırmaları sağlanır. Aynı etkinlik işitme engelli öğrenci için de aynı olur. Eğer işitme kaybı okuma-yazmasına engel değilse A4 kâğıdı üzerine gideceği nota yazılarak gösterilir ve öğrencinin gösterilen notanın yazılı olduğu basamağa gitmesi beklenir. İki öğrenciden hangisi daha yukarıdaysa bulunduğu nota daha incedir denir. Öğrenciler merdivende konumlandıktan sonra öğretmen bu defa kendi bireysel çalgısıyla veya herhangi bir çalgı ile öğrencilerin üzerlerinde bulundukları sesleri çalar ve bu şekilde seslerin incelik-kalınlık durumu daha iyi anlaşılması sağlanır. Bu etkinlikte işitme engeli olan kaynaştırma öğrencileri ile normal eğitim gören öğrencilerin imkanlarını eşitleyerek ve uygulamada eşit davranarak notaların incelik ve kalınlıklarını anlamaları basit şekilde öğretilebilir.

Etkinliğin Adı: Nota yarışması.

Etkinliğin Amacı: Temel düzeyde nota bilgilerinin tekrar edilmesi ve bilgi eksikliklerinin akran eğitimi ile giderilmesi amaçlanmıştır.

Kullanılacak Materyaller: Akıllı tahta veya normal sınıf tahtası, tebeşir veya tahta kalemi (Mevcut olana göre değişiklik gösterebilir).

Etkinliğin Kazanımı: Müzikteki temel notaları bilir.

Uygulanışı: Sınıf mevcuduna göre öğretmen sınıfı rastgele 4'erli veya 5'erli gruplara böler. İşitme engeli olan öğrenci muhakkak bu gruplardan birine dâhil edilir. Sınıf tahtası da mevcuda göre 4 veya 5 bölüme ayrılır. Örnek olarak 4'e ayrıldığını düşünelim. Ardından her gruba bir isim verelim (isim verme öğrencilere bırakılabilir). Her gruptan sırasıyla birer öğrenci tahtaya gelir ve tahtadaki bölümlerden birine dizek çizer ve bekler. Gruptaki diğer kişiler tahtada olan öğrencilerden birine (her grup farklı öğrenciyi seçecek ve aynı gruptaki arkadaşlarını seçemeyeceklerdir) sorular yönelteceklerdir. Örneğin grubun biri tahtada seçmiş oldukları öğrencilerden birinden 4'lük bir la notası çizmesini ister. Benzer şekilde diğer

gruplarda sorularını tahtadaki öğrencilere yöneltirler. Doğru yapan öğrenci grubu adına puan kazanacaktır. Yanlış yapan öğrencinin grubu ise puan kazanamadan devam edecektir. Fakat yanlış yapan öğrencinin grubundan bir öğrenci muhakkak sorulan soruya doğru yanıtı tahtaya çıkarak cevaplamak zorundadır. Bu şekilde her soru için farklı öğrenciler gruplardan sırasıyla tahtaya gelerek soruları cevaplayacaklardır. Sıra işitme engeli olan kaynaştırma öğrencisine geldiğinde de kurallar değişmeden devam edecektir. Farklı olarak duymakta eğer sorun yaşarsa soruyu soran gruptan biri bir kâğıda yazılı bir şekilde soruyu kaynaştırma öğrencisine vererek tahtada yazmasını isteyecektir. Kaynaştırma öğrencisi doğru yanıtlarsa grubuna puan kazandıracak, yanlış yaparsa kendi grubundan birisi tahtaya gelerek doğrusunu yazacaktır ve sorulan sorunun doğrusunu diğer öğrenciler gibi akranı yardımıyla öğrenecektir.

Hafif Düzey Zihinsel Engeli Öğrenciler İçin Hazırlanan Etkinlikler

Hafif düzey zihinsel engeli olan öğrenciler için yapılan araştırma sonuçlarına bakılarak; sık tekrarların yapılması ve basit ritim becerilerinin kazandırılmasının öncelikli olarak verilmesi gerektiği ve normal öğrencilere verilen müzik eğitiminden daha basit seviyede işlenmesi vurgulanmıştır. Vurgulanan durumlar üzerinde durularak basit ve uygulanabilir çeşitli etkinlikler tasarlanmıştır.

Etkinliğin Adı: Ritim tekrarı.

Etkinliğin Amacı: Ritim duygusunun kazandırılması amaçlanmıştır.

Kullanılacak Materyaller: Minder, döner sandalye.

Etkinliğin Kazanımı: Ritmik beceriler kazanır.

Uygulanışı: Öğretmen sınıfta yuvarlak oturma düzenine göre öğrencileri oturtur. Her öğrenci evden beraberinde bir minder getirir. Kendisi de yuvarlak oturma düzenine göre dizilmiş sınıfın ortasında döner bir sandalyede oturur. Öğretmen oturduğu sandalyeyi üzerinde otururken döndürür ve yüzü hangi öğrenciye gelirse o öğrenciye beden perküsyonu yardımıyla basit ritimlerden başlayarak öğrenci doğru yaptıkça da zorlaşacak şekilde ritimler gösterir ve karşısındaki öğrenciden yapmasını ister. Sıra zihinsel engelli öğrenciye gelse de aynı uygulama devam eder. Fakat genelde basit ritimlerin farklı ve küçük basamaklara ayrılmış hallerinin adım adım, bölünerek yapılması istenir. Zorlandığında ise kısmi veya tam fiziksel yardım yapılabilir. Eğer kaynaştırma öğrencisi doğru yapmaya devam ederse göstereceği ritimleri zorlaştırabilir. Bu durum bir öğrenciden diğerine (kaynaştırma öğrencisine/engel durumuna göre) farklılık gösterebilir.

Etkinliğin Adı: Geometrik ölçü belirteci.

Etkinliğin Amacı: Geometrik şekilleri oluşturan noktaların sayısına göre ölçü belirtecinin bulunması amaçlanmıştır.

Kullanılacak Materyaller: Akıllı tahta veya normal sınıf tahtası, tebeşir veya tahta kalemi.

Etkinliğin Kazanımı: Ölçü belirtecini kavrar.

Uygulanışı: Öğretmen etkinliğe başlamadan ölçü belirteci ile ilgili teorik bilgiler verir. Ardından geometriden faydalanarak somutlaştırmaya başlar. Öncelikle doğru parçasından başlar. Ardından sırasıyla; üçgen, dörtgen, beşgen, altıgen vb. şekilleri tahtaya çizilir. Çizdiği her şeklin altına ise her köşesine (uçlarına) noktalar koyar. Örneğin doğru parçasının altına 2 nokta (başlangıç ve bitiş olmak üzere), üçgenin altına her uç kısmına uygun olacak şekilde 3 nokta, dörtgenin altına her köşesine denk gelecek şekilde 4 nokta gibi (akılda kalıcılığının sağlanması için). Ardından öğrencilere dönerek ölçü belirteçlerinden 2/4, 3/4, 4/4'ün veya 5/8, 6/8, 9/8'in nerede yazıldığı ne için yazıldığı ve ne anlama geldiği tekrar edilir.

Öğrencilere dizeğin sol tarafında yazılan ölçü belirteçlerine dikkat etmeleri gerektikleri ve bu ölçü belirteçlerinin her ölçüde kaç tane kaçlık notanın yazıldığının gösterilmesi için yazıldığı anlatılır. Hafif düzey zihinsel engeli olan öğrencilerin ve normal öğrencilerin daha kolay anlamlandırmaları için ölçü belirtecinin altta olan rakamının ne olduğuna bakmaları istenir. 4 rakamı gördüklerinde her ölçü dörtlük notalardan, 8 gördüklerinde ise sekizlik notalardan oluştuğu söylenir. Örnek olarak ölçü belirteci 3/4 olan bir ezgide 4 rakamını gördüklerinde her ölçüde toplamda 4'lük notaların hesaplanacağı anlatılır ve üçgen çizilerek köşeleri belirtilir. Öğrencilere her ölçünün 3 tane 4'lük notadan oluştuğu aktarılır. Belirtilen köşelerin uzaklıklarının eşit olmasına dikkat etmek gerekir. Bu şekilde hem ölçü belirteci hem de notalar arasındaki süreler anlatılır.

Etkinliğin Adı: Nota süreleri.

Etkinliğin Amacı: Nota sürelerinin anlamlandırılması amaçlanmıştır.

Kullanılacak Materyaller: Kırmızı kurdele, piyano veya org.

Etkinliğin Kazanımı: Nota sürelerini fark eder.

Uygulanışı: Sınıf iki gruba ayrılır. Her gruptan da birer öğrenci sınıfın ortasında belirlenen yerde (başlangıç noktası) sırt sırta duracak şekilde beklerler. Öğretmen sınıfta piyanodan tek nota basmak üzere oturur. Notaya basarken bir yandan da eliyle metronom tutar. Öğrenciler sesin süresine göre birlik, ikilik, dörtlük, sekizlik veya onaltılık nota olduğuna karar verdikten sonra adım atarlar. Örneğin öğretmen herhangi bir notaya basarak ikilik notanın metronomunu tutar. Öğrenciler duydukları sesin süresini fark eder ve iki adım atarlar. Eğer yanlış adım atarlarsa başladıkları noktaya geri dönerler. Hatayı ilk soruda yaparlarsa başlangıç noktasından tekrar başlarlar. Adım atarak bitiş kurdelesine ulaşan bu yarışı kazanır. Hafif düzey zihinsel engelli öğrenciler için de bu durum aynı şekilde uygulanır. Bu etkinlikte önemli olan öğretmenin notaya basarken tuttuğu metronomu doğru şekilde saymasıdır. Sayma işini hafif düzey zihinsel engelli kaynaştırma öğrencisinin yapabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle uygulamada ipucu kullanılmayacaktır.

Bedensel Engelli Öğrenciler İçin Hazırlanan Etkinlikler

Bedensel engeli olan kaynaştırma öğrencilerinin zihinsel bir engeli olmadığı düşünülerek çeşitli etkinlikler tasarlanmıştır. Yapılan araştırmalardaki veriler incelendiğinde de katılımcı müzik öğretmenleri bedensel engelli öğrencilerin genelde zihinsel sorunlarının olmadıklarını ve engel yerine göre etkinliklerin değişiklik gösterebileceğini belirtmişlerdir. Hem bedensel engeli olan hem de zihinsel engeli olan öğrencilerin özel eğitim görmeleri gerektiği bilinmektedir. Bu nedenle tasarlanan etkinlikler sadece bedensel engeli olan ve zihinsel bir problemi olmayan öğrenciler için uygulanabilirdir.

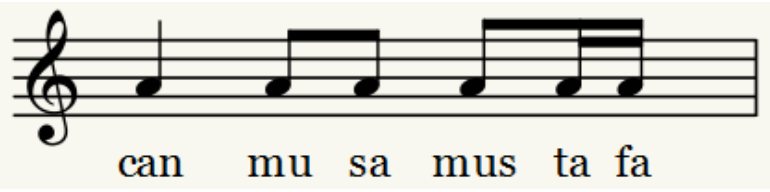
Etkinliğin Adı: İsimden ritim kalıbı oluşturma.

Etkinliğin Amacı: Öğrendikleri basit ritim kalıplarını kendi isimlerine uygun bir ritim kalıbına uyarlamaları amaçlanmıştır.

Kullanılacak Materyaller: Kurşun kalem, kırmızı kalem, üzerinde dizek olan A4 kâğıt.

Etkinliğin Kazanımı: Ritim kalıplarını kavrar.

Uygulanışı: Öğretmen önceden hazırlamış olduğu üzerinde dizek bulunan A4 kâğıtlarını sınıfa dağıtır. Önceden öğrettiği basit ritim kalıplarının hem tekrarını yapmak hem de daha iyi bir şekilde kavranması amacıyla öğrencilerden isimlerine uygun olan ritim kalıplarını dağıttığı kâğıtlara yazmasını ister. Örnek olarak "Musa" isimli bir öğrenciden önceden öğretilen "İzmir" diye kodladığımız ritim kalıbına uygun olarak benzer şekilde ismini kodlaması istenir. Bunun gibi "Ankara" diye kodladığımız ritim kalıbına uygun olarak da ismini kodlayabilir. Bu örnekler ders süresi ve sınıf mevcuduna göre değişiklik gösterebilir. Musa ismi önceden öğretilen diğer ritim kalıplarına uyarlanır. Bu şekilde normal öğrenciler ve kaynaştırma öğrencileri aynı şekilde isimlerini kodlayarak kâğıda yazarlar. İlk sıradan başlayarak birinci ritim kalıbını yazdıktan sonra bir arkasındaki arkadaşına yazmış olduğu kâğıdı uzatır. İsmi yazılı olan arkadaş kâğıdı uzattığı arka sıradaki arkadaşı tarafından değerlendirilir. Doğru ise kırmızı bir kurşun kalem ile yazılı olan ismin altına veya üstüne doğru ise (+) yanlış ise (-) işareti konur. Bu şekilde her bir öğrenci yaptığı isim çalışmasını bir arkasındaki arkadaşına uzatarak doğru yapıp yapmadığını teyit ettirir. En son sıradaki arkadaş ise ilk sıradaki arkadaşına kâğıdını vererek yaptığı çalışmanın kontrolünü sağlar. Son değerlendirme için ise bütün kâğıtları öğretmen toplar ve değerlendirir. İsimlerini ritim kalıplarına doğru kodlayamayan öğrenciler ve öğrenciler tarafından hatalı değerlendirilen isimleri tespit eder. Ardından hatalı olan isim çalışmaları için gerekli tekrarlar yapılarak etkinlik sonlandırılır. İsim ritim kalıpları ile ilgili birkaç örnek gösterilmiştir.

Etkinliğin Adı: Kendi ezgimizi yazalım.

Etkinliğin Amacı: Öğrencilerin temel müzik nota yazım kurallarını kullanabilmeleri amaçlanmıştır.

Kullanılacak Materyaller: Dizekli A4 kâğıt, kalem.

Etkinliğin Kazanımı: Kendi bestesini yapar.

Uygulanışı: Öğretmen sınıf mevcuduna göre sınıfı en az 4'erli gruplara ayırır. Gruplara ayrılan öğrenciler okul numaralarını grup arkadaşlarına söyler. Aynı gruptaki öğrenciler birbirlerinin okul numaralarını ve öğretilen ritim kalıplarını 4/4'lük ölçülerde özgün bir şekilde ezgiler yazarlar. Etkinliği başlatmadan önce öğretmen notaların her birini şifreleyerek tahtaya yazar. Şöyle ki; kalın do için 0, re için 1, mi için 2, fa için 3, sol için 4, la için 5, si için 6, ince do için 7, ince re için 8, ince mi için 9 şifreleri tahtaya yazılır. Böylece her öğrenci kendi grup arkadaşlarının numaralarını kullanarak 4/4'lük ezgiler yazar. Bedensel engeli olan öğrenci için bu durum değişmez ve aynı şekilde diğer öğrencilerle aynı uygulamayı yapar ve bir grupta olup ezgiler yazar.

Etkinliğin Adı: Müzik bilgi yarışması.

Etkinliğin Amacı: Önceden öğrendiği müzik terimlerini ve müzik dersinden edindiği bilgilerin tekrarı amaçlanmıştır.

Kullanılacak Materyaller: Küçük parçalara ayrılmış kâğıtlar, küçük bir torba veya kutu.

Etkinliğin Kazanımı: Temel müzik terimlerini bilir.

Uygulanışı: Öğretmen tarafından önceden küçük kâğıt parçaları üzerine geçmiş derslerde anlatılan, müzik dersinde işlenmiş konularla ilgili terimler ve müzik dersinde öğrenilmiş bilgilere dayalı sorular yazılır. Sınıf gruplara ayrılır (öğretmene bağlı). Her gruptan teker teker öğrenciler gelip torbadan veya kutudan bir kâğıt çeker. Öğrenci çektiği kâğıttaki soruyu bilirse grubuna 2 puan kazandırır. Bilemezse grup puan kazanamaz. Böylece bu etkinlik bütün gruplardaki öğrencilere uygulanır. Etkinlik sonunda puanı en fazla olan grup yarışmayı kazanır. Bu etkinlik bedensel engeli olan kaynaştırma öğrencilerine de uygulanabilir. Eğer öğrencinin bedensel engeli ayaklarında ise öğretmen o öğrencinin yanına torbayla veya kutuyla gelir, öğrencinin bu sayede kâğıt çekmesi sağlanır. Bedensel engeli elinde ise grup arkadaşlarından birisi onun yerine bir kâğıt çekerek soruyu ona sorar.

Etkinliğin Adı: Ritmini yakala.

Etkinliğin Amacı: Öğrencilerin önceden öğrendikleri ritim kalıplarını alkışlayarak veya oturdukları masaya vurarak (bedensel engel bacaklarında ise) gösterebilmeleri amaçlanmıştır.

Kullanılacak Materyaller: Sınıf tahtası veya akıllı tahta, tahta kalemi.

Etkinliğin Kazanımı: Ritim kalıplarını tanır ve uygular.

Uygulanışı: Öğretmen tarafından önceden öğretilen ritim kalıpları akıllı tahtaya nota yazım programından yazılarak aktarılır veya sınıf tahtasına yazılır. Yazılan ritim kalıpları teker teker numaralandırılır. Örneğin Ankara diye kodlanan ritim kalıbına 1, İzmir diye kodlanan ritim kalıbına 2, Karaman diye kodlanan ritim kalıbına 3 gibi numaralar verilir. Öğrencilerden tahtaya yazılan ve numaralandırılan ritim kalıplarından 4'er tane seçip defterlerine yazmaları istenir. Bu seçim işinin en az 2 ölçü olacak şekilde yapılması gerektiği duyurulur. Sonra öğrencilere 5 dakika zaman verilir**.** Ardından öğrencilerden yazmış oldukları 2 ölçülük ritim kalıplarını alkışlayarak veya bulundukları masaya vurarak göstermeleri istenir. Etkinlik bütün öğrencilere uygulandıktan sonra bitmiş olur. Bedensel engelli kaynaştırma öğrencisinin engel durumu ellerini kullanmaktan kaynaklanıyorsa yani ellerini hiç kullanamıyorsa ayaklarını kullanmaları sağlanır. Bedensel engeli ayaklarında ise ellerini rahatlıkla kullanabiliyorsa zaten diğer öğrenciler gibi alkışlayarak veya bulunduğu masaya vurarak yazmış olduğu ritim kalıplarını gösterir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın sonucunda; katılımcılardan bazılarının kaynaştırma öğrencilerini bireysel ihtiyaçlarına göre derse dâhil ettiği, bir kısmının da şarkı söyleterek, ritim tutturarak, ilgisini çeken müzik aletlerine dokundurarak veya dinleterek derse dâhil ettikleri belirlenmiştir. Bunların aksine kaynaştırma öğrencilerine yönelik ayrı bir çaba sarf etmeden normal dersine devam eden katılımcıların da olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan katılımcıların yarısı dersliklerin (sınıf) ders işlemek için elverişli olduğunu, diğer yarısı

ise elverişli olmadığını belirtmişlerdir. Çakır-Doğan (2011) çalışmasında sınıf ortamının eğitilebilir zihinsel engelli öğrencilerle ders işlemeye uygun olmadığı ve kullanılacak materyallerin müzik dersi için yetersiz olduğu sonucuna varmıştır.

Kaynaştırma öğrencilerine yönelik müzik eğitiminde hangi yöntemlerin daha faydalı olabileceği ile ilgi olarak katılımcıların çoğu çalgı ağırlıklı yöntemlerin daha faydalı olabileceğini, ritim ağırlıklı yöntemler ve oyun ağırlıklı yöntemlerinde bazı katılımcılarca benimsenip uygulandığı görülmüştür. Çalgı ağırlıklı yöntemlerin faydalı olacağını düşünen katılımcıların çoğu, vurmalı çalgıların bu tür çocuklar üzerinde ritim duygularını geliştirdiği, hatta bedensel ve ruhsal olarak bir dışa vurum gerçekleştirdiği için rahatlamaya neden olacağından özellikle de vurmalı çalgıların kullanılması gerektiğini ileri sürmüşlerdir.

Oyun ağırlıklı yöntemler kullanılmalı diyen katılımcılar konuyu oyunlaştırarak, çocuğun engel durumunu onun lehine olacak şekilde oyunlar oynayarak ders işlenmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Genel olarak araştırmalar incelendiğinde kaynaştırma öğrencilerinin ritmik faaliyetlerde bulunmaları ve bu faaliyetleri de oyunlaştırarak uygulamak gerektiği sonucuna ulaşılarak Bolat ve Sığırtmaç (2006) ile Yıldırım (2010) tarafından yapılan araştırmaların bulgularına benzer sonuçlar elde edilmiştir. Sonuç olarak; kaynaştırma öğrencilerine yönelik olarak ders işlenirken çalgı ve ritim ağırlıklı yöntemlerin oyunlaştırılarak verilmesi gerektiği ve böylece kaynaştırma öğrencilerinin daha etkin ders işlemelerinin sağlanabileceği ve daha kalıcı öğrenmeler oluşabileceği görüşünü belirtmişlerdir.

Katılımcıların çoğu müzik derslerinde kaynaştırma öğrencilerine yönelik uyguladıkları örnek bir çalışmanın olmadığını, altı öğretmen ise uyguladıkları etkinlikler olduğunu belirtmişlerdir. Etkinlik uygulayan katılımcıların genelde kaynaştırma öğrencilerinin sosyal beceriler kazanması ve akranlarına uyum sağlayıp, akran eğitimiyle öğrenmeler sağlamak amacıyla etkinlikler uyguladıkları, öğretim süreci içerisinde kaynaştırma öğrencilerinin bireysel ihtiyaçlarına göre, ilgisini çeken müzik aletleriyle, ritim tutarak, şarkı söyleterek derse dâhil ettikleri görülmektedir. Öner, Akbulut ve Sarı, (2009) konu ile ilgili olarak şarkı öğretiminin, kaynaştırma öğrencileri ve sınıftaki diğer öğrenciler için önemli bir öğe olduğunu, şarkı sözlerinin sade, basit ve tekrar için uygun olmasının gerektiğini belirtmişlerdir. Çakır-Doğan, (2011) öğretmenlerin derslerde en çok şarkı söyleme, müzik dinleme, koro çalışması, ritim ve ses çalışmaları gibi etkinlikler yaptıkları sonucuna ulaşmıştır. Bunların yanı sıra katılımcıların sekizi ise kaynaştırma öğrencilerini normal öğrenciler gibi görüp, ayırt etmeden normal derse devam ettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılardan bazılarının, öğrencilerin derse aktif katılımlarını sağlamanın yanı sıra öğrencilerin dersteki akademik başarı durumlarını sınadıkları (verilen etkinliği yapabilme durumuna göre), alkışla bile olsa derse katılmalarını sağladıkları, yapabildiklerinde ise bu durumun onlarda öz güven duygusunu uyandırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Normal derse devam eden katılımcılar için bu durum kaynaştırma öğrencilerinin özelliklerini göz önüne almadıklarından dolayı bir eksiklik olarak görülmüştür. Dalkıran ve Nacakcı (2016); Karabulut, Karabulut ve Yıkmış (2017); Zelyurt (2015) ve Çadır'ın (2008) çalışmalarında müzik ve şarkı yoluyla eğitimin özel gereksinimli öğrencilerin öz bakım becerilerinde, akademik ve sosyal becerilerinde önemli derecede etkisinin olduğunu belirtmişlerdir. Benzer şekilde Güven (2011); Ceylan (2012) ve Baydağ'ın (2013) yapmış oldukları çalışmaların sonuçları, araştırma sonucu ile örtüşmektedir.

Dersliklerde görme engelli öğrencilere yönelik uygulanan eğitim planlarının genelde işitmeye ve dokunmaya yönelik, işitme engeli olan öğrenciler için katılımcıların çoğu görmeye yönelik, hafif düzey zihinsel engeli olan öğrenciler için katılımcıların çoğu tekrara yönelik ve bedensel engeli olan öğrenciler için ise katılımcıların çoğu engel yerine yönelik uygulamalar yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Görme engelli öğrencisi, işitme engelli öğrencisi, hafif düzey zihinsel engeli olan öğrencisi ve bedensel engeli olan öğrencisi olmayan katılımcılar ise bu durumlarda ne yapılacağı konusunda fikir belirtmemişlerdir. Yapılan çalışmalarda (Forrest vd., 1997; Montgomery ve Martinson, 2006; Darrow, 1990; Pontiff, 2004) zihinsel yetersizliği olan öğrenciler için çokça tekrar edilmesi, görme yetersizliği olan öğrenciler için dersleri kayıt altına alabilme olanağının oluşturulması, işitme yetersizliği olan öğrenciler için ders işlenişi görsel materyallerin kullanılması, fiziksel yetersizliği olan öğrenciler için de vurmalı enstrümanların kullanılması gerektiği vurgulanmıştır (Akt., Bertiz, 2016). Benzer şekilde Cassidy (1999) de özel gereksinimli öğrencilerin normal gelişim gösteren öğrenciler ile aynı konuları aynı tekniklerle öğrenebileceğini, fakat özel gereksinimli öğrenciler biraz yavaş ilerleme gösterdiklerinden, daha çok süre, ipucu ve tekrar etmeye ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Yine benzer olarak Atterbury (1990); Pontiff (2004); Hammel (2004), öğretmenin yavaş ve anlaşılır bir dille, sabırla ve ilgiyle olumlu bir davranış sergileyerek dersi anlatması gerektiğini vurgulamışlardır. Yapılan araştırmanın sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Araştırma sonucunda katılımcıların birçoğunun öğretim sürecinde kaynaştırma öğrencilerine yönelik materyal kullandıkları ve on öğretmenin ise materyal kullanmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcı öğretmelerin çoğu öğretim süreci içerisinde kaynaştırma öğrencileri için materyal kullandıklarını fakat ders süresinin yetersizliğinden kaynaklı sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Materyal olarak katılımcıların bazılarının enstrüman (blok flüt, melodika, vurmalı aletler) kullandıkları, bazılarının ise akıllı tahta, bilgisayar ve kendi imkanlarıyla yaptıkları materyalleri kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Aynı şekilde materyal kullanmayan katılımcılar da genelde ders süresinin bir saat olması nedeniyle zaman sorunu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle de materyal hazırlamadıklarını söylemişlerdir. Turan (2006); Schumm ve Vaughn (1992); Vural (2008) ve Kara (2019) çalışmaları sonucunda sınıf ortamında araç-gereç eksikliğinin olduğunu, materyal olarak kullanılacak enstrümanların yetersiz olduğunu ve sınıf ortamının da ders işlemeye elverişsiz olduğunu tespit etmişlerdir. Batmaz'da (2017) görsel, işitsel ve dokunsal materyallerin öğretmenler tarafından kullanıldığı sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarıyla örtüştüğü görülmektedir.

Katılımcıların birçoğu kaynaştırma öğrencilerinin performanslarını değerlendirirken ayrı bir ölçek hazırladıklarını ancak diğer öğrencilere nazaran daha farklı değerlendirdiklerini ifade etmişlerdir. Kargın vd., (2010) çalışmalarında akranlarından farklı olarak ölçme ve değerlendirme işlemine tabi tutulması gerektiği sonucuna, Batmaz, (2017) çalışmasında öğretmenlerin BEP kazanımlarına dayalı ölçme ve değerlendirme yaptıklarını ifade etmiş ve BEP hazırladıkları için de ayrı bir değerlendirme ölçeği oluşturdukları sonucuna ulaşılmıştır. Beş öğretmen de ayrı bir değerlendirme ölçeği hazırlamadıklarını ve sınıf düzeyinde kaynaştırma öğrencilerini değerlendirdiğini belirtmişlerdir. Çakır-Doğan (2011) çalışmasında öğrencilerin anlatılan konuları kısmen de olsa öğrendiklerini ve bu nedenle de sınıf içi genel değerlendirme yöntemine göre öğrencileri değerlendirdiğini belirtmiştir. Fakat yapılan araştırmalar incelendiğinde öğretmenlerin değerlendirmeyi yaparken biraz farklı davranarak not verdikleri, ödevlendirdikten sonra ödevleri yapıp yapmadıklarına göre not verdikleri, sınıf içerisindeki durumlarına bakarak not verdikleri ve daha duygusal davranarak not verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan araştırma sonuçlarıyla elde edilen bulguların örtüştüğü görülmektedir.

Sonuç olarak; kaynaştırma öğrencilerinin müzik dersine karşı ilgili oldukları, bu nedenle de onlara müzik eğitiminin verilmesinin onların gelişimi açısından olumlu yönde bir değişiklik oluşturacağı tüm katılımcı öğretmenlerce belirtilmiştir. Müzik derslerinin genelde bütün öğrenciler üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu ve öğrencilerin ilgisini çektiği düşünüldüğünde, aynı durumun kaynaştırma öğrencileri için de geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle katılımcıların çoğunluğu kaynaştırma öğrencilerinin müzik derslerine karşı ilgili olduklarını belirtirken dört katılımcı ise bu durumun öğrenciden öğrenciye farklılık göstereceğini ileri sürmüşlerdir. Araştırmanın bulguları Karabulut, Karabulut ve Yıkmış (2017); Dalkıran ve Nacakcı (2016) tarafından yapılan çalışmaların sonuçları ile örtüşmektedir.

Araştırmacılar tarafından tasarlanan etkinliklerin uzman görüş ve önerileri dikkate alınarak uygulanabilir olduğu, öğrenciler açısından ilgi çekici, uygulaması kolay ve akran eğitimine uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan çalışma sonucunda çeşitli öneriler sunulmuştur.

- ✓ Üniversitelerin müzik öğretmenliği bölümlerinde okutulan özel eğitim ve kaynaştırma derslerinde teorik bilgilerin yanı sıra uygulama noktasında da ihtiyaç duyacakları eğitimin verilmesi sağlanmalı ayrıca Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması derslerinde müzik öğretmeni adaylarının kaynaştırma öğrencisi bulunan okullarda deneyim kazanmaları sağlanmalıdır.
- ✓ Öğretmen adaylarına ve öğretmenlere de kaynaştırma eğitimiyle ilgili hizmet içi eğitimler, seminerler veya kurslar verilmeli böylece öğretmenlerin mesleki öz yeterliliklerinin artmasına ve kaynaştırma öğrencilerine daha etkili eğitim vermelerine neden olacağı düşünülmektedir.
- ✓ Kaynaştırma ve özel eğitim öğrencilerine yönelik MEB bünyesindeki ARGE merkezlerinin teknolojik materyal hazırlama, etkinlik tasarlama ve geliştirmesi önerilmektedir.
- ✓ Kaynaştırma öğrencisi bulunan okullarda BEP öğretmenler tarafından hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. BEP hazırlama konusundaki eksikliklerin giderilmesi için de öğretmenlere hizmet içi eğitimler ve seminerlerle bu eksiklikler giderilmelidir.
- ✓ MEB tarafından görev başındaki öğretmenlere farklı dönemlerde çeşitli içerik ve uygulamalarla birlikte kaynaştırma eğitimiyle ilgili hizmet içi eğitim verilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Akçamete, G., & Ceber, H. (1999). Kaynaştırılmış sınıflardaki işitme engelli ve işiten öğrencilerin sosyometrik statülerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Özel Eğitim Dergisi, 2*(3), 64-74.

Akıncı, M. Ş. (2017). *Müzik öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerle müzik uygulamalarına ilişkin özyeterlik algıları* (Tez No.477065) [Doktora tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi-Bolu]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Atterbury, B. W. (1990). *Mainstreaming exceptional learners in music*. Prentice Hall.

Aykara, A. (2011). Kaynaştırma eğitimi sürecindeki bedensel engelli öğrencilerin sosyal uyumlarını etkileyen etmenler ve okul sosyal hizmeti. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 1*(22), 63-84.

Batmaz, G. (2017). *Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik yaptıkları öğretimsel düzenlemeler* (Tez No. 454679) [Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi-Denizli]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Batu, S., Kırcaali-İftar, G., & Uzuner, Y. (2009). Otistik çocuklar için davranışsal eğitim programı (oçidep) ev uygulamasının bir çocukla incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 10*(1), 1-25.

Baydağ, C. (2013). *Görme engelli bireylerin sosyalleşme sürecinde verilen müzik eğitiminin, müzikal motivasyon, müziksel ilgi ve müzik yaşantılarına etkisi* (Tez No. 350002) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Bertiz, E. (2016). *Müzik öğretmenlerinin ve müzik öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin belirlenmesi* [Yüksek Lisans Tezi, KKTC Yakın Doğu Üniversitesi]. Lefkoşa. http://docs.neu.edu.tr/library/6417912758.pdf

Bolat, E., & Sığırtmaç, A. (2006). Sayı ve işlem kavramı kazanımında müzikli oyunların etkisi. *Ege Eğitim Dergisi*, *7*(2), 43-58.

Canen, L. (2017). *İşitme engellilere bas frekansların titreşimleri ile ritim öğretim metodu* (Tez No. 464605) [Yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Cassidy, J. W. (1999). Managing the mainstreamed classroom. *Music Educators Journal,76*(8), 40-43.

Ceylan, F. (2012). *Okul öncesi dönem işitme engellilerde müzik eğitimi ile çocukların gelişim özellikleri üzerine terapötik bir çalışma* (Tez No. 320402) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Çadır, D. (2008). *Zihinsel engelli öğrenciler için müzik terapi yöntemine göre hazırlanan sosyal beceri öğretim programının etkililiğinin incelenmesi* (Tez No. 215660) [Yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi-Bolu]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Çakır-Doğan, C. (2011). *Türkiye'deki ilköğretim düzeyindeki eğitilebilir zihinsel engelliler için müzik eğitiminin durumu ve öğretim programı model önerisi* (Tez No. 290572) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Çeliker, Z. P., & Ege, P. (2005). İşitme engelli çocukların konuşmalarının anlaşılabilirliğini etkileyen faktörler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, *6*(1), 19-32.

Dalkıran, E., & Nacakcı, Z. (2016). Zihin engelli özel eğitim okullarında müzik dersi uygulamalarının incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *8*(15), 344-356.

Güven, E. (2011). Müzik dersleri ve kaynaştırma uygulaması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *19*(3), 709-718.

Hammel, A. M. (2004). Inclusion strategies that work. *Music Educators Journal, 90*(5), 33-37.

Kara, S. (2019). *Özel eğitim öğretmenlerinin özel eğitim süreçlerinde müzik eğitimi entegrasyonuna ilişkin görüşlerinin incelenmesi* (Tez No. 561103) [Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi-Konya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Karabulut, A., Karabulut, H. A., & Yıkmış, A. (2017). Özel eğitimde müziğe yönelik Türkiye'de 2005-2015 yılları arasında yapılan lisansüstü tezlerin

gözden geçirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *16*(İpekyolu Özel Sayısı), 2323-2338.

Kargın, T., Güldenoğlu, B., & Şahin, F. (2010). Genel eğitim sınıflarındaki özel gereksinimli öğrenciler için yapılması gereken uyarlamalara ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, *10*(4), 2381-2414.

Milli Eğitim Bakanlığı. (MEB). (2016a). *İşitme yetersizliği ve kaynaştırma.* MEB Yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı. (MEB). (2016b). *Görme yetersizliği ve kaynaştırma.* MEB Yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı. (MEB). (2016c). *Ortopedik yetersizlik, süreğen hastalıklar ve kaynaştırma eğitimi*. MEB Yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı. (MEB). (2016d). *Dil, konuşma bozuklukları ve kaynaştırma.* MEB Yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı. (MEB). (2017a). *Otizm spektrum bozukluğu ve kaynaştırma.* MEB Yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı. (MEB). (2017b). *Zihinsel yetersizlik ve kaynaştırma.* MEB Yayınları.

Öner, A., Akbulut, Y., & Sarı, H. (2009, 13-15 Kasım). *Müziğin Öğrenme güçlüğü çeken çocukların duyarlılıklarına etkisi* [Sözlü bildiri]. 18. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, Konya.

Pontiff, E. (2004). Teaching special learners: ideas from veteran teachers in the music classroom. *Teaching Music*, *12*(3), 52-58.

Rakap, S. (2017). Okul öncesi dönemde kaynaştırma eğitimi uygulamalarının desteklenmesinde doğal öğretim yaklaşımları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 18*(3), 471-492. doi:10.21565/ozelegitimdergisi.319665.

Sarı, H. (2002). *Özel eğitime muhtaç öğrencilerin eğitimleriyle ilgili çağdaş öneriler*. Pegem Yayıncılık.

Schirmer, B. R. (2000). *Language and literacy development in children who are deaf*. Allyn and Bacon.

Schumm , J. S., & Vaughn, S. (1992). Planning for mainstreamed special education students: Perceptions of general classroom teachers. Exceptionality: *A Special Education Journal*, *3*(2), 81-90.

Sümer, H. M., Kargın, T., & Güldenoğlu, İ. B. (2017). Kaynaştırma ortamındaki işitme engelli öğrencilerin sözcükleri anlamsal işlemleme becerilerinin işiten okuyucularla karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, *18*(3), 421-441. doi: 10.21565/ozelegitimdergisi.334888.

Turan, D. (2006). *Özel eğitimde müzikten yararlanmada karşılaşılan sorunlarla ilgili öğretmen görüşlerinin incelenmesi* (Tez No. 188751) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Tutuk, T. (2017). *İşitme yetersizliği olan öğrencilere kaynaştırma ortamlarında uygulanan akıcı okuma çalışmalarına yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi* (Tez No. 498034) [Yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi-Eskişehir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Vural, M. (2008). *Kaynaştırma sınıf öğretmenlerinin öğretimin uyarlanmasına ilişkin yaptıkları çalışmaların belirlenmesi* (Tez No. 215675) [Yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi-Bolu]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Yaymak, U. (2015). Milli eğitim bakanlığına bağlı işitme engelli ilköğretim okullarındaki müzik eğitiminde kullanılan yöntemler üzerine bir inceleme (Tez No. 407625) [Yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi-Sivas]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Yıldırım, P. (2010). Zihinsel engelli çocuklara kavram öğretiminde müziğin kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri (Tez No. 278184) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Zelyurt, S. (2015). *Zihinsel yetersizliği olan öğrencilere hayat bilgisi dersinin şarkı ile ve doğrudan öğretim yöntemiyle sunulmasının etkililik ve verimliliklerinin karşılaştırılması* (Tez No. 394747) [Yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi-Bolu]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.